

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

Adisa Tutundžić

UTICAJ SLOBODNOG VREMENA NA ŽIVOTNE STILOVE
KOD DJECE UZRASTA 3-6 GODINA

Master rad

Nikšić, 2023.

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ**

**UTICAJ SLOBODNOG VREMENA NA ŽIVOTNE STILOVE
KOD DJECE UZRASTA 3-6 GODINA**

Master rad

Mentorka: Prof. dr Biljana Maslovarić

Kandidat: Adisa Tutundžić

Studijski program: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje Broj indeksa: 16/22

Nikšić, 2023.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Adisa Tutundžić

Datum i mjesto rođenja: 30.08.1999. Pljevlja

INFORMACIJE O MAGISTARSKOM RADU

Naziv postdiplomskog studija: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Naslov rada: *Uticaj slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta 3-6 godina*

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet – Nikšić

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave magistarskog rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 12.5.2023. godine

Mentor: Prof. dr Biljana Maslovarić

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda:

Komisija za ocjenu magistarskog rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je usvojen izvještaj o ocjeni magistarskog rada i formirana komisija za odbranu rada:

Komisija za odbranu rada: Prof. dr Veselin Mićanović; Prof. dr Tatjana Novović

Lektor: Ivona-Iva Jovanović

Datum odbrane:

Datum promocije:

Zahvalnica

Zahvaljujem se porodici na podršci tokom izrade master rada...

REZIME

U radu se bavimo uticajem slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina, po percepciji roditelja i vaspitača. Istraživanje je realizovano na uzorku od 110 roditelja, 110 vaspitača i 35-oro djece starijeg predškolskog uzrasta.

U cilju dobijanja podataka, primijenili smo anketni upitnik za vaspitače i roditelje, kao i intervju za djecu starijeg predškolskog uzrasta.

Rezultati istraživanja pokazuju da djeca predškolskog uzrasta u slobodno vrijeme najviše upražnjavaju raznovrsne igre. Realizacija kulturno-umjetničkih događaja u slobodno vrijeme utiče na buđenje interesovanja kod djece da se bave kreativnim i stvaralačkim aktivnostima. Dobijeni rezultati pokazuju da upražnjavanje fizičkih aktivnosti u slobodno vrijeme utiče na dječje stavove prema značaju brige i očuvanja zdravlja. Takođe, upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima.

Na osnovu svega navedenog, konstatovano je da slobodno vrijeme utiče na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina po percepciji roditelja i vaspitača.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, životni stilovi, djeca uzrasta od 3 do 6 godina

APSTRAKT

In this paper, we deal with the influence of free time on the lifestyles of children aged 3-6 years, according to the perception of parents and educators. The research was carried out on a sample of 110 parents, 110 teachers and 35 children of older preschool age.

In order to obtain data, we used a survey questionnaire for educators and parents, as well as an interview for children of older preschool age.

The results of the research show that children of preschool age mostly play various games in their free time. Realization of cultural and artistic events in free time affects the awakening of interest in children to engage in creative and creative activities. The obtained results show that exercising physical activities in free time affects children's attitudes towards the importance of care and health preservation. Also, playing a variety of educational games and well-chosen media content in their free time affects children's desire to engage in discovery and logical activities.

Based on all of the above, it was concluded that free time affects the lifestyles of children aged 3-6 years according to the perception of parents and educators.

Keywords: free time, lifestyles, children aged 3 to 6 years

SADRŽAJ

UVOD.....	9
I TEORIJSKI DIO	11
1. POJAM, ZNAČAJ I KARAKTERISTIKE SLOBODNOG VREMENA	11
1.1. Definisanje pojma slobodnog vremena	13
1.2. Funkcije slobodnog vremena	15
1.3. Značaj kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.....	16
2. SLOBODNO VRIJEME DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA OD 3 DO 6 GODINA	18
2.1. Igra i slobodno vrijeme djece	18
2.2. Kulturno-umjetnički sadržaji i slobodno vrijeme djece	20
2.3. Sportsko-rekreativne aktivnosti i slobodno vrijeme djece	21
2.4. Medijski sadržaji i slobodno vrijeme djece.....	22
2.5. Putovanja i izleti u slobodno vrijeme djece	23
3. OBLIKOVANJE ŽIVOTNIH STILOVA DJECE POD UTICAJEM SLOBODNOG VREMENA.....	25
3.1. Uloga roditelja u oblikovanju životnog stila djece pod uticajem slobodnog vremena	26
3.2. Aktivnosti roditelja i djece u slobodno vrijeme	27
3.3. Važnost predškolske ustanove u procesu oblikovanja životnih stilova djece	28
II ISTRAŽIVAČKI DIO.....	29
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	29
1.2. Cilj i zadaci istraživanja	29
1.3. Istraživačke hipoteze	30
1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	30
1.5. Uzorak istraživanja.....	31
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	32
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem vaspitača.....	32
2.2. Rezultati dobijeni anketiranjem roditelja	46
2.3. Rezultati dobijeni intervjuisanjem djece	57

ZAKLJUČAK.....	60
LITERATURA	62
Anketni upitnik za vaspitače.....	65
Anketni upitnik za roditelje.....	69
Intervju za djecu.....	72

UVOD

Slobodno vrijeme predstavlja onaj dio vremena u kome je osoba oslobođena od svih drugih poslova i obaveza (Vukasović, 2001). Evidentno je da slobodno vrijeme predstavlja značajan vaspitni faktor. Ono igra sve značajniju ulogu u razvoju djeteta predškolskog uzrasta. Shodno tome, dijete predškolskog uzrasta u slobodno vrijeme treba da upražnjava raznovrsne aktivnosti, koje će doprinijeti afirmaciji njegove ličnosti. Kvalitetno provedeno slobodno vrijeme doprinosi razvoju različitih kompetencija kod djeteta predškolskog uzrasta (Omerović, 2015). Pošto dijete dobrovoljno bira aktivnosti, postoji visok stepen motivacije, što omogućava sticanje raznovrsnih iskustava i znanja, na spontan i prirodan način (Ilišin i Radin, 2007).

Od ključnog značaja je da djeca predškolskog uzrasta kulturno i pedagoški sadržajno provode svoje slobodno vrijeme. U navedenom procesu, roditelji imaju najznačajniju ulogu. Često se dešava da roditelji zbog nedostatka svog vremena, nijesu u mogućnosti da osmisle kvalitetno slobodno vrijeme sa svojom djecom.

Aktivnosti u slobodno vrijeme, bez sumnje, oblikuju životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina. Zato je važno da roditelji sa djecom planiraju one aktivnosti koje će imati funkciju razvoja cjelovite ličnosti djeteta. Smatramo da je razvoj ličnosti djeteta najvažnija funkcija slobodnog vremena, koja je ujedno i najteže ostvariva.

Slobodno vrijeme djece predškolskog uzrasta, može se organizovati na način da osigurava razvoj ličnosti u cjelini. Ključni nosioci aktivnosti u slobodnom vremenu djece predškolskog uzrasta su roditelji, vaspitno-obrazovne ustanove, kulturno-umjetničke organizacije, sportsko-rekreativni centri, kao i razne druge škole, koje imaju za cilj razvoj različitih sposobnosti kod djece. Aktivnosti djece u slobodno vrijeme, oblikuju njihove životne stilove. Shodno tome, važno je da slobodno vrijeme djece predškolskog uzrasta, bude ispunjeno razvojno podsticajnim i pedagoški djelotvornim aktivnostima. Prilikom planiranja i organizacije slobodnog vremena, djetetu treba omogućiti slobodu izbora. Dijete ima pravo da iskaže kojim aktivnostima će se baviti i koliko dugo.

Slobodno vrijeme je nekada bilo obilježje djetinjstva. Međutim, posljednjih godina je sve više zastupljeno da se roditelji angažuju da zaokupe svoju djecu. Rezultat je generacija djece koja su toliko navikla na organizovane aktivnosti da ne znaju kako da se zabavljaju (osim ako u blizini nema televizije ili video igrice). Dakle, ako želimo da podstaknemo prirodnu kreativnost djece,

potrebno je da smanjimo količinu vremena koje provode u planiranim aktivnostima i umjesto toga damo im više slobodnog vremena.

Primarna motivacija za rad dolazi od činjenice da je neophodno pravilno planirati i organizovati slobodno vrijeme djece predškolskog uzrasta. Svjedoci smo činjenice da roditelji danas veliki broj časova provode u izvršavanju poslovnih obaveza, te da često nemaju vremena da značajnu pažnju posvete realizaciji slobodnog vremena sa svojom djecom. Kao što je već navedeno u uvodnom dijelu, slobodno vrijeme oblikuje životne stilove, odnosno same aktivnosti koje se upražnjavaju u slobodno vrijeme, formiraju ličnost i stavove djeteta. Zbog svega navedenog, značajno je doći do podataka o uticaju slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina.

I TEORIJSKI DIO

1. POJAM, ZNAČAJ I KARAKTERISTIKE SLOBODNOG VREMENA

Pošto se promijenio značaj između rada i dokolice, a istovremeno se povećao prosperitet, vrijednost slobodnog vremena se sve više cijeni (Sindik, 2009). Slobodno vreme postalo je karakteristično obilježje kvaliteta života društava sa visokim stepenom razvoja, a posebno se smatra mjerom za ličnu slobodu, učešće u društvenom životu i dobrobit građana koji u njemu žive. Dakle, slobodno vrijeme, kao sastavni element društva stalno određuje društveni život i obrazac ljudskog mišljenja i percepcije. Društveni razvoj sve više rad i dokolicu doživljavaju kao aktivnosti koje, za razliku od prošlih, imaju nov odnos jedna prema drugoj (Dollase, Hammerich & Tokarski, 2013).

Današnje slobodno vrijeme je domen u kome ljudi žele da razviju svoj životni stil, organizacione dimenzije svog svakodnevnog života, kao i da pronađu samoispunjenje. Dakle, slobodno vrijeme više nije samo vrijeme koje ostaje poslije posla, već samostalan i centralni dio života. Važni elementi sistema slobodnog vremena su postojanje opšteg prava na slobodno vrijeme (Bartaković i Sindik, 2016).

Slobodno vrijeme se može posmatrati kao aktivnosti kojima se ljudi bave tokom svog slobodnog vremena—aktivnosti koje nijesu orijentisane na posao ili koje ne uključuju zadatke održavanja života kao što su čišćenje kuće ili spavanje. Slobodno vrijeme kao aktivnost obuhvata aktivnosti kojima se bavimo iz različitih razloga, poput opuštanja, takmičenja i može uključivati čitanje iz zadovoljstva, meditaciju, slikanje i učešće u sportu (Blažević, 2012). Ova definicija ne obraća pažnju na to kako se osoba osjeća dok obavlja aktivnost; jednostavno se navodi da se određene aktivnosti kvalifikuju kao slobodno vrijeme jer se odvijaju van posla (Blažević, 2012).

Za razliku od definicija dokolice kao vremena ili aktivnosti, definicija dokolice kao stanja uma je mnogo subjektivnija utoliko što razmatra individualnu percepciju aktivnosti. Percipirana sloboda se odnosi na sposobnost pojedinca da izabere aktivnost ili iskustvo u smislu da je pojedinac oslobođen drugih obaveza, kao i da ima slobodu da djeluje bez kontrole drugih (Ivančić i Šabo, 2012). Percipirana sloboda, takođe, uključuje odsustvo spoljnih ograničenja za učešće. Drugi uslov dokolice kao stanja duha je unutrašnja motivacija, što znači da je osoba pokrenuta

iznutra da učestvuje. Na osobu ne utiču spoljašnji faktori (npr. ljudi ili nagrada) i iskustvo rezultira ličnim osjećanjem zadovoljstva i uživanja.

Slobodno vrijeme je dio životnog stila i može značajno uticati na kvalitet života. Balansiranje rada sa opuštanjem i primjenom različitih aktivnosti važno je za održavanje zdravog načina života. Način na koji provodimo slobodno vrijeme zavisi od više faktora i specifičan je za svaku osobu. U porodicama roditelji često određuju način provođenja slobodnog vremena. Djeca mogu kasnije da ponesu ovaj model u svoje buduće samostalne živote. Način na koji porodice provode svoje slobodno vrijeme, takođe, može biti pokazatelj njihovog društvenog statusa. Posljednjih decenija došlo je do promjena u oblasti slobodnog vremena u pogledu njegovog kvantiteta i kvaliteta. Osnovni trend je povećanje slobodnog vremena kao i širi spektar različitih individualnih i grupnih aktivnosti (Freericks, R. & Brinkmann, 2015).

Smjenjivanje aktivnosti i odmora odgovara bioritmu svih živih bića. Slobodno vrijeme je postojalo tokom ljudske istorije, ali je postepeno i polako dolazilo u prvi plan interesovanja. Sa stanovišta razvoja slobodnog vremena, devetnaesti i dvadeseti vijek su posebno važni. Pažnja prema slobodnom vremenu imala je individualnu i kolektivnu dimenziju (Hofbauer, 2010). Slobodno vrijeme je prestalo da bude privilegija plemstva, od početka devetnaestog vijeka, promovisano je u porodicama srednje klase, a u drugoj polovini devetnaestog vijeka i u radničkim porodicama. Aktivnosti, udruženja i objekti otvorili su se za nove ljude iz različitih društvenih sredina, pomažući im da prevaziđu tradicionalne porodične okvire.

Naučni karakter proučavanja slobodnog vremena bio je izvor sociologije slobodnog vremena (Vesela, 1999). Amerikanac norveškog porijekla, smatra se njegovim osnivačem. Veblen je ukazao na pojavu slobodnog vremena kao nove važne oblasti života, ali je istovremeno poistovjećivao slobodno vrijeme sa neradom i kritikovao ga. Pored teorijskih razmatranja, počele su da se pojavljuju empirijske studije, poboljšana je tehnika vremenskog okvira i identifikovani su faktori koji utiču na strukturu slobodnog vremena različitih grupa stanovništva. Slobodno vrijeme je dobijalo na obimu, na značaju i raslo je interesovanje društva za slobodno vrijeme. Njime su se bavili zakonodavni dokumenti evropskih zemalja, kao i druge institucije u nastajanju.

Većina naučnika nije sumnjala u važnost i vrijednost slobodnog vremena za pojedince i društvo (Hanson, 2018). Gledali su ga iz individualnog ugla kao mjesto za odmor, zabavu, njegovanje sposobnosti i vještina; sa socijalnog stanovišta vrijeme za reprodukciju radne snage,

za sticanje kulture i za samo kulturno stvaralaštvo. Prekretnica u proučavanju slobodnog vremena bila je knjiga francuskog sociologa Žofra Dumazedijea iz 1962. godine pod naslovom „Ka društvu za slobodno vrijeme”. To je donijelo ideju da glavno dostignuće savremene civilizacije nije materijalno blagostanje, već univerzalnost postojanja slobodnog vremena, koje utiče na sve druge sfere života. Naslov knjige je namjerno pitanje, a autor je želio da skrene pažnju na ambivalentnost slobodnog vremena (Lester, 2013). To može biti prostor za pozitivan razvoj pojedinca i osmišljavanje njegovog mjesta u društvu, ali može dovesti i do njegove izolacije, do nezainteresovanosti za ono što se dešava van njegove privatnosti. U drugoj polovini dvadesetog vijeka, posebno u zemljama centralne i istočne Evrope, pod uticajem prakse tadašnjeg Sovjetskog Saveza, razvijaju se novi koncepti obrazovanja i udruživanja slobodnog vremena zasnovani na masovnosti i ujedinjenju (Luke, 1998). Podržane su aktivnosti mladih u mjestu stanovanja. Učesnici su se aktivirali zajedničkim radom sa svojim vršnjacima. Devedesete su bile prelomni period, a posljedice globalizacije su takođe počele da se značajnije ispoljavaju. Nastavljen je kvantitativni i kvalitativni razvoj aktivnosti u slobodnom vremenu djece i omladine. Istovremeno se razvijala individualizacija u slobodnim aktivnostima. Počele su da se razmatraju razlike u godinama, društvenim i interesnim grupama. U ovom periodu počinje značajno da raste uticaj računara i savremenih tehnologija.

1.1. Definisane pojma slobodno vrijeme

Veoma je široko prihvaćeno pojmovno određenje slobodnog vremena koje je dao Dimazdije. Slobodno vrijeme, kako navodi ovaj naučnik, je skup aktivnosti kojima se pojedinac po slobodnoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje obavještenosti ili nivo svoga obrazovanja, bilo da se dobrovoljno društveno angažuje ili da ostvaruje svoju slobodnu, stvaralačku sposobnost (Pehar-Zvačko, 2003).

Aplicirajući ovu definiciju na uslove rada učenika/djeteta, mogli bismo slobodno vrijeme učenika/djeteta definisati kao vrijeme izvan nastavno-časovne aktivnosti, samostalnog obaveznog učenja i drugih obaveznih aktivnosti, a koje djeca slobodno i dobrovoljno koriste za odmaranje, razonodu, društvenu aktivnost ili za podizanje svog obrazovnog i kulturnog nivoa. Pojmovno

određenje slobodnog vremena, potrebno je precizirati, kako bi se moglo pristupiti složenijoj problematici organizacije slobodnog vremena djece u vaspitno-obrazovnim ustanovama, imajući u vidu da su „sloboda” i „dobrovoljnost” imanentna pojmovna svojstva slobodnog vremena, te da ova bitna obilježja ne smiju biti narušena nametnutim ili dirigovanim aktivnostima, jer bi se time negiralo i slobodno vrijeme (Rosić, 2005).

Kada smo već kod određivanja suštine slobodnog vremena, potrebno je naglasiti da se u vaspitno-obrazovnoj ustanovi može razlikovati i tzv. poluslobodno vrijeme. Pod pojmom poluslobodno vrijeme podrazumijeva se vrijeme u kome djeca obavljaju određene poslove i aktivnosti za koje se slobodno opredjeljuju, ali prema izboru aktivnosti preuzimaju trajniju obavezu (Kamenov, 2002). Ovakve aktivnosti su slobodno izabrane, ali su obavezne kada su odobrene. Aktivnost djeteta u slobodnom vremenu karakteriše se dobrovoljnošću, spontanošću, samoinicijativnošću, slobodom izbora i bavljenja pojedinim aktivnostima, a u poluslobodnom vremenu tu slobodu unekoliko, nakon izbora aktivnosti, diriguje vaspitač (Kamenov, 2002).

Sloboda djeteta u poluslobodnom vremenu je relativno ograničena. U poluslobodno vrijeme odvija se rad sekcija slobodnih aktivnosti i aktivnost djeteta predškolskog uzrasta koji još nijesu dovoljno osamostaljeni u radu, koji nijesu još dostigli određeni nivo ponašanja, radnih, kulturnih i higijenskih navika, zbog čega se osjeća potreba dirigovanog pedagoškog vođenja ove djece u slobodnom vremenu.

Iz ovakvog pojmovnog određenja i razgraničavanja slobodnog i poluslobodnog vremena od obaveznih aktivnosti u vaspitno-obrazovnoj ustanovi slijede i određena pitanja koja se odnose na nastavničke kolektive vaspitno-obrazovnih ustanova. To su pitanja međusobnog odnosa obaveznih aktivnosti, slobodnih aktivnosti i aktivnosti djeteta u slobodnom vremenu, na koji način učiniti sadržajnijim slobodno vrijeme djece, kako bismo efikasnije uticali na što optimalniji razvoj ličnosti, odmor i rasonodu djeteta. Iz ovog rezultira i zaključak o složenosti rada vaspitača u organizovanju slobodnog vremena. Dirigovane aktivnosti je jednostavnije organizovati, međutim, to je u slobodnom vremenu pedagoški nedopustivo. Svakako da ovdje ne treba otići u drugu krajnost, pa djecu prepustiti bukvalno same sebi (Mlinarević, Brust i Nemet, 2012).

Postoji mnogo definicija slobodnog vremena u pedagogiji, sociologiji, psihologiji i drugim disciplinama. Najjednostavniju podjelu vremena daje Kolesarova (2016). Navedena autorka dijeli vrijeme na dvije osnovne kategorije — radno i neradno vrijeme. Neradno vrijeme (tj. vrijeme

poslije posla) dalje se dijeli na slobodno i vezano vrijeme. U ograničeno vrijeme mogu se uključiti aktivnosti koje su neophodne, a ljudi ih ne rade iz interesa ili slobodne volje (npr. vođenje domaćinstva, prevoz na posao i tako dalje).

Percepcija slobodnog vremena je pod uticajem subjektivnog pogleda. To uvijek zavisi od pojedinca, njegove/njene vrijednosne orijentacije i načina života. Neki ljudi slobodno vrijeme smatraju gubljenjem vremena, za druge ono ima veću vrijednost u odnosu na razvoj njihove ličnosti, ili može biti period odmora poslije posla. Ista aktivnost (npr. gajenje biljaka) je za jednu osobu radno vrijeme, za drugu čisto slobodno vrijeme, za neke spada u kategoriju djelimično slobodnog vremena.

1.2. Funkcije slobodnog vremena

Slobodno vrijeme, prema brojnim istraživanjima i mišljenjima naučnika, predstavlja značajan „prostor” u kojem se razvija i u ljudskom smislu obogaćuje ličnost djeteta. Francuski sociolog Dimazdije, govoreći o značaju slobodnog vremena, ističe da onaj ko ne zna da se koristi svojim slobodnim vremenom i nije potpun čovjek i da je biće koje se nalazi između čovjeka i tovarne životinje (Rosić, 2005).

S obzirom na veliku pedagošku vrijednost slobodnog vremena, ovdje ćemo u nešto širem obimu razmotriti ovu značajnu pedagošku kategoriju.

Veliki broj naučnika (Andrijašević, 2000; Sindik, 2009) koji se bave proučavanjem slobodnog vremena, prihvata mišljenje Dimazdijea da slobodno vrijeme ima tri bazične funkcije:

- odmaranje,
- razonodu,
- razvoj ličnosti (Rosić, 2005).

Odmaranjem se otklanja umor i ima svog značaja i u uslovima kada čovjek nije izložen velikom fizičkom naporu, jer su istraživanja pokazala da i u uslovima male fizičke angažovanosti dolazi do psihičkog zamora, kao posljedice raznih subjektivnih i objektivnih faktora (Rosić, 2005). Prema tome, odmaranje ne gubi u svom značaju u okviru slobodnog vremena.

Kao drugu funkciju slobodnog vremena, ističe se zabava i razonoda. Ona je jedan od uslova otklanjanja svakodnevnog životnog sivila, gdje se u radu sve odvija prema nekom ustaljenom rasporedu. Razonoda treba da unese promjenu u taj stalni, jednolični program aktivnosti. Dimazdije navodi dvije vrste rasonode: rasonodu koja na život utiče realnim, praktičnim aktivnostima – putovanja, igre, sport, sviranje i rasonodne aktivnosti koje su u dodiru sa umjetničkim životom – posjete pozorištu, čitanje itd. (Rosić, 2005).

Najzad, Dimazdije razlikuje i treću dimenziju slobodnog vremena u kojoj se ostvaruje potpuniji razvoj čovjekove ličnosti. U slobodnom vremenu čovjek se potvrđuje kao stvaralačko biće. Čovjek u slobodnom vremenu treba da ispolji svoje kreativne, duhovne vrijednosti, a ujedno da u slobodnom vremenu bude korisnik duhovnih vrijednosti i kulturnog stvaralaštva.

1.3. Značaj kvalitetnog provođenja slobodnog vremena

Sa nedavnim globalnim porastom rada na daljinu, postalo je teže nego ikada povući striktnu granicu između posla i slobodnog vremena. Rad od kuće može značiti da nemamo fizičko razdvajanje prostora, dok nam kultura gužve govori da moramo biti produktivni sve vrijeme (Saar, 2014).

Slobodno vrijeme je važan dio našeg mentalnog zdravlja. Pronalaženje do dva sata slobodnog vremena svakog dana može značajno smanjiti stres i poboljšati opšte blagostanje. Prekomjerni rad može dovesti do štetnih zdravstvenih problema (Schwarzer et al., 2020).

Provođenje 55 ili više sati nedjeljno radeći može povećati rizik od moždanog udara ili bolesti srca, depresije i nezdravog povećanja tjelesne težine (Bala, 2002). Provođenje vremena sa porodicom jedan je od najboljih načina za stvaranje nezaboravnih iskustava. Ništa ne može da zamijeni vrijeme koje se provede sa porodicom.

Neke zdravstvene prednosti održavanja kvalitetnog vremena sa prijateljima i porodicom uključuju:

- Provođenje vremena sa porodicom i prijateljima ublažava stres: Prema jednoj univerzitetskoj studiji, pojedinci koji provode više vremena sa porodicom i prijateljima obično imaju bolje mehanizme za suočavanje sa stresom (Schwarzer et al., 2020).

- Pomaže našem opštem blagostanju: Društvene grupe pružaju emocionalnu podršku, što nam pomaže da se osjećamo bolje. U stvari, ljudi koji svoje prijatelje i porodicu vide kao podršku imaju veći osjećaj smisla života i jači osjećaj svrhe od onih koji to nemaju.
- Odličan je za zdravlje srca: Stres može podstaći razvoj upale u arterijama, što je prethodnik začepljenih arterija. Studija je pokazala da kada pojedinci imaju podršku porodice i prijatelja, oni zapravo imaju niži puls i krvni pritisak što, vremenom, pomaže u smanjenju rizika od kardiovaskularnih bolesti (Schwarzer et al., 2020).

2. SLOBODNO VRIJEME DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA OD 3 DO 6 GODINA

Marija Montesori je vjerovala u slobodno vrijeme. Shvatila je da je djeci potrebno slobodno vrijeme da obrade i uvježbaju lekcije koje su naučili. Slobodno vrijeme daje djeci priliku da se igraju i eksperimentišu. To im daje odmor od svakodnevnih pritisaka i omogućava im da ugrade ono što su naučili u svoje svakodnevne aktivnosti i društvene veze. Korišćenje slobodnog vremena kao obrazovnog alata može izgledati pomalo kontraintuitivno. Naša kultura teži da daje prednost korisnosti i zauzetosti. Naučeni smo da vrijeme zastoja posmatramo kao rasipništvo i gubitak potencijalnog rasta (Montesori, 2016).

Aktivnosti na otvorenom treba da budu zastupljene u slobodnom vremenu djeteta. To će pomoći u razvoju njihovog ukupnog zdravlja i poboljšanju odnosa sa vršnjacima. Hula hup, skakanje na trampolini ili preskakanje konopca, dio su otelotvorenog učenja koje promovise intelektualni rast. Djeca koja su uključena u aktivnosti na otvorenom postaju samouvjerena i otporna ljudska bića. Aktivnosti na otvorenom donose stabilnost njihovoj ukupnoj ličnosti.

2.1. Igra i slobodno vrijeme djece

Igra je najvažnija aktivnost za dijete. Kroz igru, ono razvija socijalne, emocionalne i kognitivne vještine. Istraživači prepoznaju vrijednost igre zbog intelektualnih dostignuća i emocionalnog blagostanja (Kamenov, 2002). Od svih vrsta igre, nažalost, slobodna igra se najmanje koristi u dnevnom programu vrtića i osnovnih škola u većini evropskih zemalja. Kada je dijete slobodno za igru, ono tokom nje razvija sve svoje osobine ličnosti. Uči kako da komunicira sa vršnjacima, da se ponaša ili reaguje u različitim situacijama, da poštuje neka pravila itd. (Veal, 2017).

Većina istraživača, ranih teoretičara i praktičara tvrdi da je igra u srcu razvoja djeteta (Eljkonjin, 1979; Kamenov, 2002; Andrijašević, 2000). Ona je glavno sredstvo pomoću kojeg se razvija unutrašnja motivacija, sposobnost donošenja odluka, rješavanja problema, praćenja sopstvenih pravila, kontrole svojih emocija, druženja i interakcije sa njima, kao i doživljaja radosti. Jedan od velikih psihologa, pristalica igre, Frebel, tvrdi da je igra oblik spoljašnje manifestacije unutrašnjih osjećanja dece. Gdje drugo nego u slobodnoj igri dijete jasnije ispoljava svoja unutrašnja osjećanja? U tom smislu, mi tvrdimo da preispitivanje slobodne igre nije samo

najvredniji poklon koji možemo dati djeci, već je i suštinski dar ako želimo da se fizički, mentalno i emocionalno razvijaju kao buduće kompetentne odrasle osobe (Wood, 2014).

Iako su prednosti igre uopšte, a posebno slobodne igre očigledne, u posljednjih pola vijeka primjećujemo „zaobilaznje nje, u korist učenja”. Prema studijama, tokom istog perioda, anksioznost, depresija, osjećaj bespomoćnosti i narcisoidnost su dramatično porasli među djecom, adolescentima i mladima (Wood, 2014). Ove situacije podržava i američki psiholog Piter Grej (2014) koji navodi da je opadanje igre dovelo do pojave psihopatologije u ovim starosnim grupama. Nije dokazano da je glavni uzrok ovih problema nedostatak igre, ali je svakako jedan od uzroka. Igra se nalazi u ljudskoj specifičnoj aktivnosti od rođenja, kada se dijete igra slobodno, ili oponašanjem. Sa starenjem se igra razvija, uvode se nove varijante i tipovi, manje-više vođeni od strane odraslih i njen sadržaj je sveobuhvatniji.

Slobodne igre su izabrane, predložene, igre koje pokreću djeca bez intervencije odraslih. Djeca sama biraju mjesto, igračke i vrstu igre koju žele. Sa stanovišta socio-emocionalnog razvoja, igra u slobodno vrijeme:

- smanjuje anksioznost;
- stvara dobro raspoloženje;
- određuje emocionalnu fleksibilnost;
- razvija smirenost, otpornost, prilagodljivost i sposobnost suočavanja sa neočekivanim promjenama i događajima;
- promovira saradnju;
- dozvoljava djetetu da pravi greške; učenje na greškama kroz igru, neće osjetiti pritisak gubitka;
- razvija empatiju;
- razvija sposobnost izbora;
- formira vještine za planiranje i organizovanje aktivnosti i dr. (Jenkinson, 2001).

Sa kognitivne tačke gledišta, prednosti igre u slobodnom vremenu djece su to što:

- podstiče divergentno razmišljanje;
- podstiče učenje kroz istraživanje;
- jača neuronske zone u mozgu;

- doprinosi razvoju višestruke inteligencije;
- razvija misaone operacija i dr. (Kamenov, 2002).

Igra u slobodno vrijeme razvija unutrašnju motivaciju (dijete se igra da zadovolji svoje potrebe za igrom), a samim tim i potrebu za samozadovoljstvom, što podrazumijeva potpunu angažovanost u igri. Dijete u igri razvija jezik i implicitno intrapersonalnu i međuljudsku komunikaciju. Većina djece počinje da razgovara sa drugima tokom slobodne igre, bez ograničenja ili osjećaja da ih neko ispravlja (Eljkonjin, 1979).

2.2. Kulturno-umjetnički sadržaji i slobodno vrijeme djece

U slobodno vrijeme djece ranog uzrasta treba da budu zastupljeni kulturno-umjetnički događaji. Djeca kroz kulturno-umjetničke sadržaje razvijaju sposobnosti za posmatranje i doživljavanje lijepog, zaključivanje o lijepom i izgrađivanje estetskog ukusa značajnog za razvijanje i njegovanje estetske kulture djeteta. Kulturno-umjetnički sadržaji doprinose razvijanju konstruktivnog usmjeravanja estetske imaginacije i njegovanju estetskih stvaralačkih snaga koje djeci omogućavaju da u uočavanju, doživljavaju, ocjenjivanju i stvaranju lijepog, nađu zadovoljstvo i uživanje i da na taj način razvijaju, oplemenjuju i obogaćuju svoj unutrašnji život, koji će, pored ostalog, pomoći mladim ljudima da se uzdižu iznad svakodnevnih ljudskih ograničenosti, da ispune i obogate život lijepim u predškolskoj ustanovi, porodici i društvenoj sredini (Šimunović i Njegovan-Zvonarević, 2008).

Primarni ciljevi primjene kulturno-umjetničkih sadržaja u slobodno vrijeme djece ranog uzrasta su:

- razvijanje sposobnosti za procjenjivanje lijepog;
- razvijanje sposobnosti, potreba i navika za stvaranje lijepog i
- kreiranje uslova da se život i ljudski odnosi učine lijepim.

Posebni zadaci kulturno-umjetničkih sadržaja su: produbljivanje estetskih zapažanja, razvijanje i upotpunjavanje predstava o lijepom, razvijanje estetskih potreba i interesovanja,

sticanja znanja, umjenja i navika, razvijanje estetskih pogleda, ideala, ukusa i sposobnosti za estetsko procjenjivanje (Berc i Buljevac, 2007).

Djeca ranog uzrasta treba da zajedno sa svojim roditeljima u slobodno vrijeme posjećuju pozorišta, galerije, bioskope, domove kulture, kulturno-umjetnička društva i slično. Sama umjetnost je izvor emocionalnog doživljavanja, uživanja, sredstvo oplemenjivanja ličnosti i slično. Takođe, umjetnost je snažno sredstvo estetskog vaspitanja, razvijanja estetskih pogleda i uvjerenja, kao i značajan činilac stvaralaštva (Berc i Buljevac, 2007).

Može se reći da su kulturno-umjetnički sadržaji prvi vaspitač djeteta u estetskom pogledu i podstiču dijete da razvija smisao za doživljavanje lijepog. Kulturno-umjetnički sadržaji inspirišu, zadovoljavaju i afirmišu čovjekovo estetsko *ja*.

Posebno je značajno da vaspitno-obrazovna ustanova planira, koliko je to moguće posjete izložbama slikarskih djela, raznim priredbama, pozorišnim predstavama i slično. Naravno da je pri odabiru kulturno-umjetničkih sadržaja važno voditi računa o uzrastu i prethodnim znanjima i iskustvima djeteta, o umjetničkoj vrijednosti onoga što se pruža djeci, o vaspitnoj vrijednosti sadržaja i o njihovom integralnom djelovanju na razvoj djeteta.

2.3. Sportsko-rekreativne aktivnosti i slobodno vrijeme djece

Na značaj sportsko-rekreativne aktivnosti ukazali su mnogi pedagozi, kao što su Komenski, Ruso, Herbart, te klasici marksizma i mnogi drugi. Oni su isticali da je zdrav fizički razvoj veoma važan za optimalan razvoj organizma u cjelini. Sportsko-rekreativne aktivnosti u slobodnom vremenu djece, imaju sljedeće zadatke:

- higijensko-biološki (rast i razvoj tijela, ishrana, sticanje higijenskih navika i sl.);
- vaspitno-obrazovni (razvijanje psiho-motoričkih sposobnosti i interesovanja);
- pripremanje djece za aktivan odmor i zdravu razonodu (osposobljavanje djece da se znalački koriste svojim slobodnim vremenom, da tim jačaju svoje fizičko i psihičko zdravlje, čine život dinamičnijim i interesantnijim).

Fizička aktivnost poboljšava kvalitet života i smanjuje rizik od gojaznosti, hroničnih bolesti i

smrtnosti (Bala, 2002). Dok se fizička aktivnost može odvijati u različitim domenima, fizička aktivnost u slobodno vrijeme je najkorisnija.

Fizička aktivnost u djetinjstvu je jedna od glavnih komponenti potrebnih za zdrav rast. Konkretno, poboljšava motoričke sposobnosti i performanse i pozitivno utiče na zdravlje skeleta povećanjem mineralne gustine kostiju (Zeng et al., 2017). Takođe, fizička aktivnost je važna odrednica kognitivnog razvoja, kao što su učenje jezika, pažnja, pamćenje i akademsko postignuće (Zeng et al., 2017).

Za djecu, fizička aktivnost uključuje igru, sport i rekreaciju. Prema preporukama SZO, djeca treba da akumuliraju najmanje 60 minuta fizičke aktivnosti umjerenog do jakog intenziteta dnevno (World Health Organization, 2010). Smjernice za ograničavanje vremena ispred ekrana kod djece su nedosljedne i razlikuju se u zavisnosti od regiona i uzrasta. Pokazalo se da je prekomjerno vrijeme ispred ekrana negativno povezano sa razvojem fizičkih i kognitivnih sposobnosti, a pozitivno sa prekomjernom težinom ili gojaznošću, problemima sa spavanjem, depresijom, anksioznošću i zavisnošću (Zeng et al., 2017).

Danas primjećujemo nepovoljne promjene u načinu života djece, sa pomjeranjem ka sedentarnom ponašanju i smanjenom nivou fizičke aktivnosti. Fizička aktivnost u djetinjstvu je jedna od glavnih komponenti potrebnih za zdrav rast. Konkretno, poboljšava motoričke sposobnosti i performanse. Ima blagotvoran uticaj na emocionalno i mentalno blagostanje, pomaže u upravljanju stresom i smanjuje rizike od kardiovaskularnih bolesti, dijabetesa, raka, gojaznosti i drugih hroničnih bolesti.

2.4. Medijski sadržaji i slobodno vrijeme djece

Djeca predškolskog uzrasta mogu na različite načine da provode slobodno vrijeme. Jedan od načina kvalitetnog provođenja slobodnog vremena djece jeste upražnjavanje medijskih sadržaja. Prilikom izbora medijskih sadržaja za djecu, roditelji i vaspitači treba da se rukovode sljedećim principima:

- prilagođenosti sadržaja karakteristika uzrasta;
- sistematičnosti i postupnosti;

- vaspitne usmjernosti.

U medijske sadržaje ubrajamo: edukativne emisije za djecu, pedagoški adekvatno oblikovane crtane filmove, slikovnice čija je tematika bliska djeci, enciklopedije, ilustrovane knjige i slično. Svi navedeni sadržaji mogu se efikasno koristiti u slobodno vrijeme djeteta. U literaturi često nalazimo primjere istraživanja (Hale & Guan, 2015) koji ukazuju da su djeca prekomjerno izložena digitalnoj tehnologiji. Prekomjerna upotreba ovih medija kod djece povezana je sa brojnim nepoželjnim zdravstvenim ishodima (Hale & Guan, 2015).

Rano djetinjstvo je vrijeme brzog razvoja mozga (Mills et al., 2016). Postoji zabrinutost da prekomjerna upotreba medija može doprinijeti problemima sa pažnjom. Bez obzira na rezultate pomenutih istraživanja, smatramo da pravilan izbor medijskih sadržaja može imati pozitivne efekte na razvoj djece. Takođe, važno je da roditelji, u dogovoru sa djecom, biraju medijske sadržaje. Kada se koriste umjereno, mediji mogu poboljšati učenje i ojačati porodičnu povezanost. Ključno je pronaći i održati zdrav odnos sa medijima (omogućavajući prostor za prilagođavanje). Mediji u svim oblicima, uključujući TV, računare i pametne telefone, mogu uticati na to kako se djeca osjećaju, uče, misle i ponašaju.

Roditelji moraju da razviju personalizovane planove korišćenja medija za svoju djecu. Medijski planovi treba da uzmu u obzir uzrast, ličnost i razvojnu fazu svakog djeteta.

2.5. Putovanja i izleti u slobodno vrijeme djece

Dok se ekskurzije redovno realizuju u osnovnim školama, one su manje uobičajene u predškolskim ustanovama. Navedeno ne znači da treba da isključimo izlete iz predškolskog programa, čak naprotiv. Dobro organizovane i izvedene ekskurzije mogu da omoguće učenje djeci predškolskog uzrasta na različite načine. Za organizaciju izleta u predškolskoj ustanovi, potrebno je dobro planiranje. Takođe, važno je da se izlet poveže sa onim što su djeca prethodno učila u vrtiću.

Dijete može da istražuje, eksperimentiše i isprobava nove stvari u bezbjednom okruženju. Bilo

da se radi o edukativnom odlasku u muzej ili zabavnom izletu u park, ekskurzija nudi nova iskustva koja su ključna za razvoj djeteta. Dijete će učiti o svijetu oko sebe i razviti nova interesovanja, sklonosti i vještine.

Dijete će na izletima i putovanjima imati mnogo prilika da se druži sa svojim vršnjacima, članovima zajednice i volonterima u različitim okruženjima. Ove interakcije mogu pomoći djetetu da razvije vitalne društvene vještine i samopouzdanje, da izgradi pozitivne odnose i nauči kako da dijeli i saraduje. Putovanja i izleti mogu pokrenuti maštu i kreativnost djeteta. Takođe, mogu dovesti do poboljšanog kognitivnog razvoja i većeg uvažavanja svijeta oko njih.

Za većinu djece posjeta baštama koje su postavljene u velikom obimu, kao što je lokalna botanička bašta, može biti očaravajuće iskustvo. Mirisi, taktilna priroda biljaka oko njih i nevjerovatan osjećaj otvorenih zelenih površina su izuzetno uzbudljivi za djecu (Montesori, 2016). Ovi prizori i mirisi će često ostati sa djetetom dugo u odraslom dobu – postajući neka od njihovih najranijih i najvoljenijih uspomena.

Sloboda i dobrovoljnost su bitna pojmovna obilježja slobodnog vremena, koje se provodi na putovanju ili izletu. Ukoliko se ova obilježja ne poštuju u organizovanju aktivnosti djece, onda se ne može govoriti o slobodnom vremenu. Ovaj princip nalaže da sloboda i dobrovoljnost djeteta za opredjeljenje i bavljenje pojedinim aktivnostima moraju doći do pukog izražaja.

3. OBLIKOVANJE ŽIVOTNIH STILOVA DJECE POD UTICAJEM SLOBODNOG VREMENA

U ranom i predškolskom uzrastu djeca su najpodložnija uticajima iz neposredne okoline. Shodno tome, uticaj slobodnog vremena na životne stilove na predškolskom uzrastu posebno je markantan. Veliki broj aktivnosti u slobodno vrijeme ima za cilj razvijanje raznovrsnih sposobnosti kod djece. Naime, kroz pažljivo planirane i oblikovane aktivnosti, djeca u slobodno vrijeme mogu razvijati maštu, pamćenje, mišljenje, koncentraciju, socijalne odnose sa vršnjacima i slično.

Smatramo da digitalni mediji treba da budu zastupljeni u slobodno vrijeme djece, ali da roditelji treba da izvrše pravilan izbor sadržaja, koje će djeca gledati. Pojedina istraživanja (Dietz & Strasburger, 1991; Christakis, Gilkerson & Richards, 2009) ukazuju na činjenicu djeca ranog uzrasta provode previše vremena ispred malih ekrana. Prekomjerno gledanje televizijskih sadržaja ima negativan efekat na ličnost djeteta, odnosno na njegovu memoriju, pažnju i mišljenje.

Kod djece ranog uzrasta treba razvijati želju da se u slobodno vrijeme bave fizičkim aktivnostima. Naime, prekomjerna težina i gojaznost u djetinjstvu su uobičajeni već od druge godine života i povećavaju vjerovatnoću uporne nezdrave težine u odraslom dobu (Simmonds et al., 2017), narušavajući i fizičko i mentalno zdravlje tokom životnog vijeka. Osim genetske ili epigenetske podložnosti, poznato je da nezdrav životni stil, kao što je previsok unos slatkiša i gaziranih bića utiče na prekomjernu težinu i gojaznost.

Zdrav način života može pomoći djetetu da se osjeća dobro i da ima puno energije za igru. U stvari, zdrav način života će pomoći cijeloj porodici. Takođe će pokazati djetetu da svako treba da vodi računa o svom zdravlju. Dobra hrana i dosta vježbanja su glavne stvari koje možemo da uradimo da bismo vodili zdrav način života.

3.1. Uloga roditelja u oblikovanju životnog stila djece pod uticajem slobodnog vremena

Slobodno vrijeme je vrijeme koje ljudi imaju van svojih uobičajenih rutina i obaveza, koje mogu da iskoriste da se opuste, zabave i ostvare svoje interese. Aktivnosti u slobodno vrijeme mogu biti aktivne ili pasivne, a mogu varirati u zavisnosti od ličnih preferencija i interesovanja. Slobodno vrijeme je od suštinskog značaja za održavanje zdrave ravnoteže između posla i privatnog života i promovisanja opšteg blagostanja. Pruža ljudima priliku da se napune, oslobode stresa i angažuju se u aktivnostima koje im donose radost i ispunjenje (Rosić, 2005).

Roditelji i vaspitači razumiju koliko je važno da djeca imaju zdravu kombinaciju igre i učenja. Slobodne aktivnosti omogućavaju djeci da se opuste i zabavljaju dok još uvijek stiču vitalne životne vještine. Podsticanje aktivnosti u slobodno vrijeme, bilo kod kuće ili u vrtiću, može pomoći u razvoju društvenih vještina, kreativnosti i opšteg blagostanja djeteta.

Uspostavljanje efikasne rutine koja uključuje slobodne aktivnosti je od suštinskog značaja za opšte blagostanje i razvoj djece, a roditelji mogu igrati ključnu ulogu u omogućavanju navedenog. Roditelji mogu početi tako što daju prioritet aktivnostima u slobodnom vremenu u svakodnevnoj rutini svog djeteta, obezbjeđujući da dijete ima vremena da se bavi aktivnostima u kojima uživa. Za roditelje je važno da budu uključeni u slobodne aktivnosti svog djeteta, pružajući podršku i ohrabrenje, dok dozvoljavaju svom djetetu da istražuje svoja interesovanja i da se zabavlja.

Za djecu je ključno da se bave aktivnostima u kojima uživaju, a koje mogu da smanje stres, poboljšaju kreativnost, poboljšaju fizičko zdravlje, poboljšaju akademski učinak i razviju društvene vještine. Davanjem prioriteta aktivnostima u slobodno vrijeme i uključivanjem u interese svoje djece, roditelji mogu da stvore okruženje koje podstiče istraživanje i zabavu. Podsticanje aktivnosti kao što su čitanje, sportovi na otvorenom, umjetnost, igranje društvenih igara, mogu pružiti djeci prilike da istraže svoja interesovanja, razviju svoje vještine i zabavljaju se. Uključujući ove aktivnosti u svoju svakodnevnu rutinu, djeca mogu da nauče važnost ravnoteže i razviju zdrave navike koje će im dobro služiti u budućnosti.

3.2. Aktivnosti roditelja i djece u slobodno vrijeme

Da bi se razvijali kvalitetni životni stilovi, potrebno je da roditelji organizuju sljedeće

aktivnosti u slobodno vrijeme sa djecom:

- Baštovanstvo je odličan način da se djeca zabave dok uče. To je praktična aktivnost koja omogućava djeci da komuniciraju sa prirodom, steknu strpljenje i odgovornost i uživaju u prirodnim ljepotama svijeta.
- Recikliranje je odličan način da naučimo djecu o recikliranju materijala i očuvanju planete. Uz nadzor odraslih, djeca mogu ponovo da koriste otpadni papir, kutije i karton da naprave zabavne predmete poput muzičkih instrumenata.
- Zabavni naučni eksperimenti su uzbudljiva slobodna aktivnost za djecu. Za njih je to fantastičan način da nauče o svijetu oko sebe dok se dobro zabavljaju. Uz eksperimente kao što su lava lampe, vulkani sode bikarbone i tornjevi za gustinu, djeca mogu da razviju svoju kreativnost i vještine rješavanja problema.
- Društvene igre se mogu igrati sa vršnjacima ili porodicom i one poboljšavaju strateško razmišljanje i društvene vještine. Uz mnoštvo dostupnih igara, djeca mogu da istražuju različite teme, dizajne i nivoe složenosti.
- Uz nadzor odraslih, djeca mogu da nauče da prate recepte, mjere sastojke i eksperimentišu sa ukusima. Osim toga, mogu da uživaju u ukusnim plodovima svog rada. Kuvanje može poslužiti kao prijatna i poučna slobodna aktivnost za djecu, njegovanje kreativnosti, pomaganje u razvoju praktičnih vještina.
- Gluma i pozorište su odlična zabava za djecu jer njeguju kreativnost, samoizražavanje i samopouzdanje.
- Tokom svog slobodnog vremena, djeca mogu da eksperimentišu sa različitim materijalima kao što su tijesto, glina ili građevinski blokovi (Montesori, 2016).

3.3. Važnost predškolske ustanove u procesu oblikovanja životnih stilova djece

Predškolska ustanova ima značajnu ulogu u oblikovanju životnih stilova djece. Usmjeravajuća uloga vaspitača je potrebna i neophodna. Ovdje je problem više metodičkog karaktera, koji bi se ukratko mogao definisati na sljedeći način: vaspitači razvijaju interesovanja kroz namjenski organizovane aktivnosti, a u slobodnom vremenu treba stvoriti i uslove da ta interesovanja djeca mogu zadovoljiti i dalje razvijati. Vaspitač se ovdje pojavljuje kao aranžer određenih pedagoških situacija, kao kreator određenih programa, on sa djecom saraduje, podstiče ih, ali ne obavezuje prinudom i zahtjevima da se bave pojedinim aktivnostima. Iz definicije slobodnog vremena, koju smo naveli, proizilazi da postoje tri funkcije slobodnog vremena, a koje utiču na organizaciju i planiranje sadržaja aktivnosti djece, a to su: odmor, razonoda i razvoj ličnosti.

Osim aktivnog odmora, u predškolskoj ustanovi može se organizovati relaksacija djece kao način odmaranja i obnavljanja radne energije. Relaksacija je svođenje organske i psihičke aktivnosti jedinke na minimum u budnom stanju. Međutim, ovo opuštanje, odnosno relaksacija traži i određeno pripremanje djece.

Razonoda je posebna aktivnost kojom dijete na poseban način oplemenjuje dimenziju svog slobodnog vremena. Ona je lišena svih obilježja obaveznog rada. Isključivo je namijenjena smirenju.

Razvoj ličnosti u slobodnom vremenu, u svim komponentama ličnosti (biološkoj, intelektualnoj, estetskoj, moralnoj, socijalnoj), ostvaruje se bavljenjem djeteta raznim aktivnostima koje sadržajno služe svestranom razvoju ličnosti.

U predškolskim ustanovama organizuju se raznorodne forme aktivnosti, kao što su: jezičke aktivnosti, dramske aktivnosti, matematičko-logičke aktivnosti, istraživačke, posmatračke i slično. Sve navedene aktivnosti mogu imati snažnu ulogu u razvijanju navika za bavljenjem istim aktivnostima kod kuće. Kod djece treba razviti naviku da upražnjavaju raznovrsne aktivnosti, koje će biti u funkciji afirmacije ličnosti djeteta i istovremeno imati pozitivan uticaj na životni stil.

II ISTRAŽIVAČKI DIO

1.1. Problem i predmet istraživanja

Smatra se da je slobodno vrijeme značajan faktor u razvoju личности djece predškolskog uzasta. Poželjno je da roditelji organizuju slobodne aktivnosti djece, na način koji omogućava razvijanje radoznalosti, inicijativnosti i motivacije kod djece. Životni stil možemo odrediti preko provođenja slobodnog vremena, odnosno prema aktivnosti koje se preferiraju u slobodno vrijeme. Od najranijeg djetinjstva sa djecom se mogu praktikovati edukativni sadržaji u slobodno vrijeme. Neadekvatna organizacija slobodnog vremena djece ima negativan uticaj na školski uspjeh (Brkić i Tomić, 2017).

Problem našeg istraživanja je sagledavanje i procjenjivanje uticaja slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina.

Predmet našeg istraživanja predstavlja uticaj slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina.

1.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi:

- Utvrditi da li slobodno vrijeme utiče na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina, po percepciji roditelja i vaspitača.

Istraživački zadaci:

- Utvrditi koje aktivnosti dijete predškolskog uzrasta najčešće upražnjava u slobodno vrijeme.
- Utvrditi da li realizacija kulturno-umjetničkih događaja u slobodno vrijeme utiče na buđenje interesovanja kod djece da se bave kreativnim i stvaralačkim aktivnostima.
- Utvrditi da li upražnjavanje fizičkih aktivnosti u slobodno vrijeme utiče na dječje stavove prema značaju brige i očuvanja zdravlja.
- Utvrditi da li upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima.

1.3. Istraživačke hipoteze

Glavna hipoteza glasi:

- Pretpostavlja se da slobodno vrijeme utiče na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina po percepciji roditelja i vaspitača.

Sporedne hipoteze:

- Pretpostavlja se da djeca predškolskog uzrasta u slobodno vrijeme najviše upražnjavaju raznovrsne igre.
- Pretpostavlja se da realizacija kulturno-umjetničkih događaja u slobodno vrijeme utiče na buđenje interesovanja kod djece da se bave kreativnim i stvaralačkim aktivnostima.
- Pretpostavlja se da upražnjavanje fizičkih aktivnosti u slobodno vrijeme utiče na dječje stavove prema značaju brige i očuvanja zdravlja.
- Pretpostavlja se da upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima.

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U ovom istraživanju primijenili smo metodu teorijske analize u kontekstu formulisanja problema, predmeta, cilja, istraživačkih zadataka i istraživačkih hipoteza. Deskriptivna metoda će nam je poslužila u cilju identifikacije uticaja slobodnog vremena na životne stilove kod djece uzrasta od 3 do 6 godina.

U cilju dobijanja podataka, primijenili anketni upitnik za roditelje i vaspitače. Primijenili smo intervju za djecu predškolskog uzrasta, koji sadrži ukupno šest pitanja.

1.5. Uzorak istraživanja

Istraživanje smo realizovali na uzorku od 110 vaspitača, 110 roditelja i 35-oro djece starijeg predškolskog uzrasta. Struktura istraživačkog uzorka je prikazana u tabeli 1.

Opština	Naziv predškolske ustanove	Broj d
Podgorica	JPU „Đina Vrbica”	19
Podgorica	JPU „Ljubica Popović”	10
Nikšić	JPU „Dragan Kovačević”	6
Ukupno	3	35

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

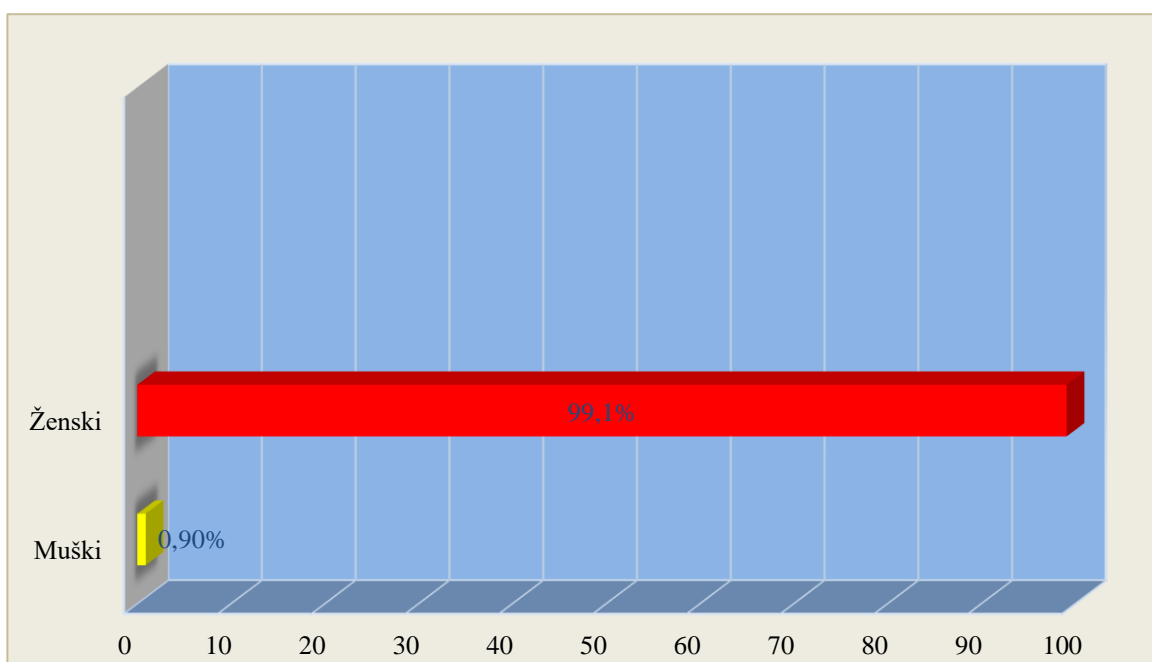
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem vaspitača

● Polna struktura ispitanika

Tabela 2

Odgovori	Numerički
Muški	1
Ženski	109

Histogram 1

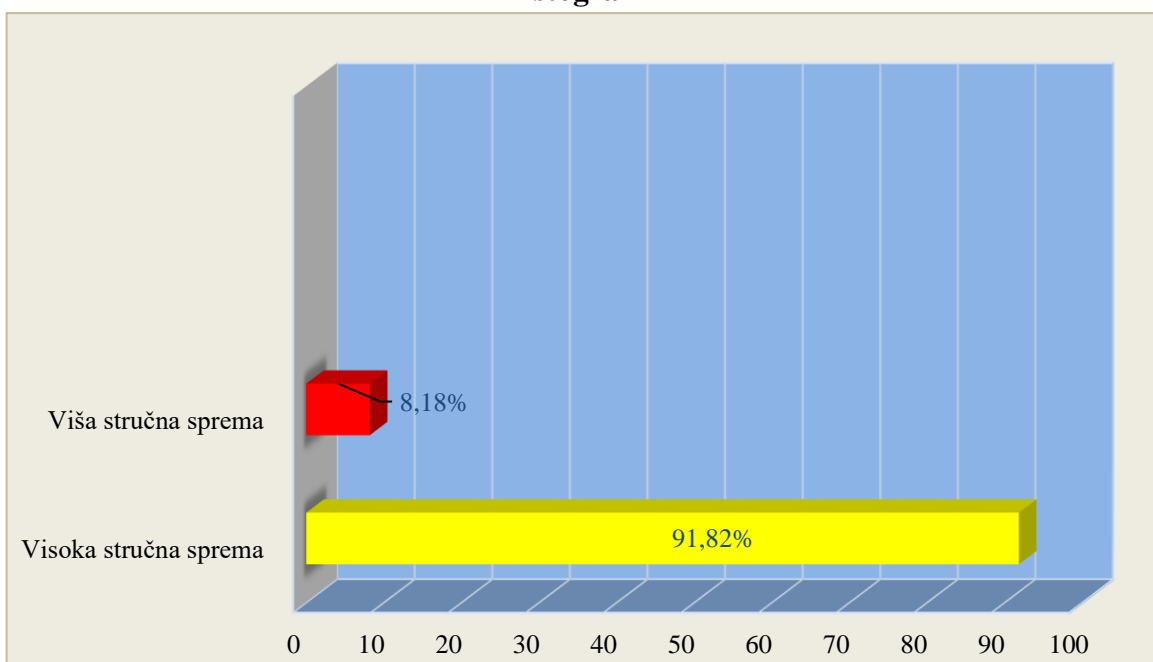
U tabeli 2 i histogramu 1 je prikazano da 99,1% ispitanika uključenih u naše istraživanje čine vaspitači ženskog pola. Svega jedan vaspitač muškog pola je uključen u istraživanje.

● Stručna sprema

Tabela 3

Odgovori	Numerički
Visoka stručna sprema	101
Viša stručna sprema	9

Histogram 2

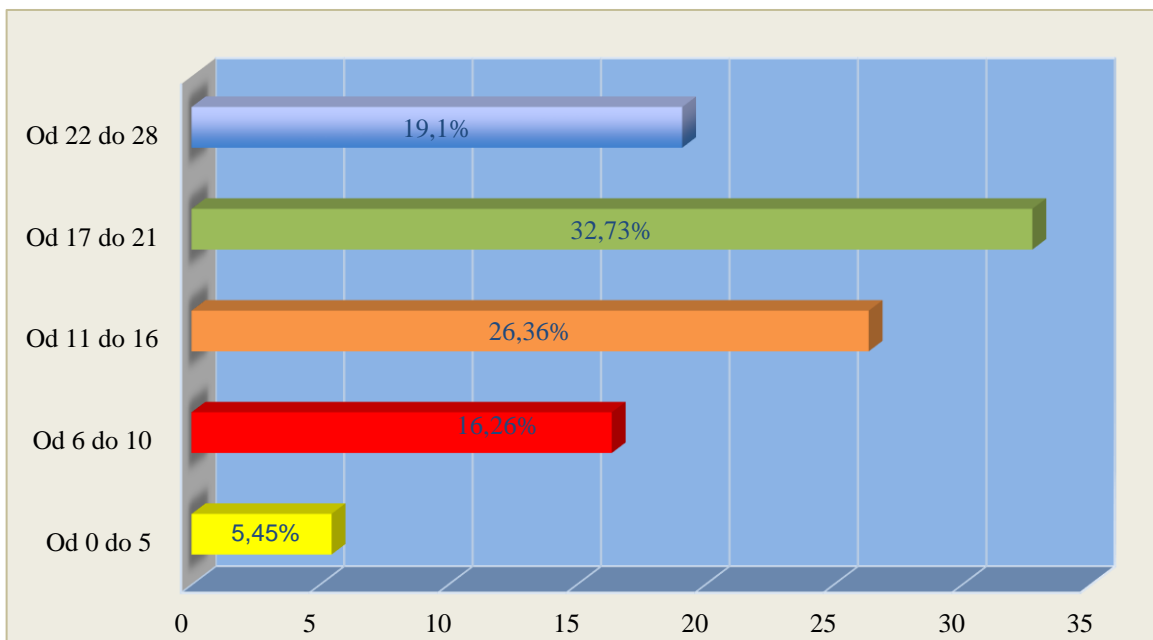
U tabeli 3 i histogramu 2 prikazano je da 91,82% vaspitača ima visoku stručnu spremu, dok 8,18% vaspitača ima višu stručnu spremu.

● Godine radnog staža

Tabela 4

Odgovori	Numerički
Od 0 do 5	6
Od 6 do 10	18
Od 11 do 16	29
Od 17 do 21	36
Od 22 do 28	21

Histogram 3

Rezultati pokazuju da 5,45% vaspitača ima od 0 do 5 godina radnog staža, 16,26% vaspitača ima od 6 do 10 godina radnog staža, 26,36% vaspitača ima od 11 do 16 godina radnog staža, 32,73% vaspitača ima od 17 do 21 godinu radnog staža, a 19,1% ima od 22 do 28 godina radnog staža.

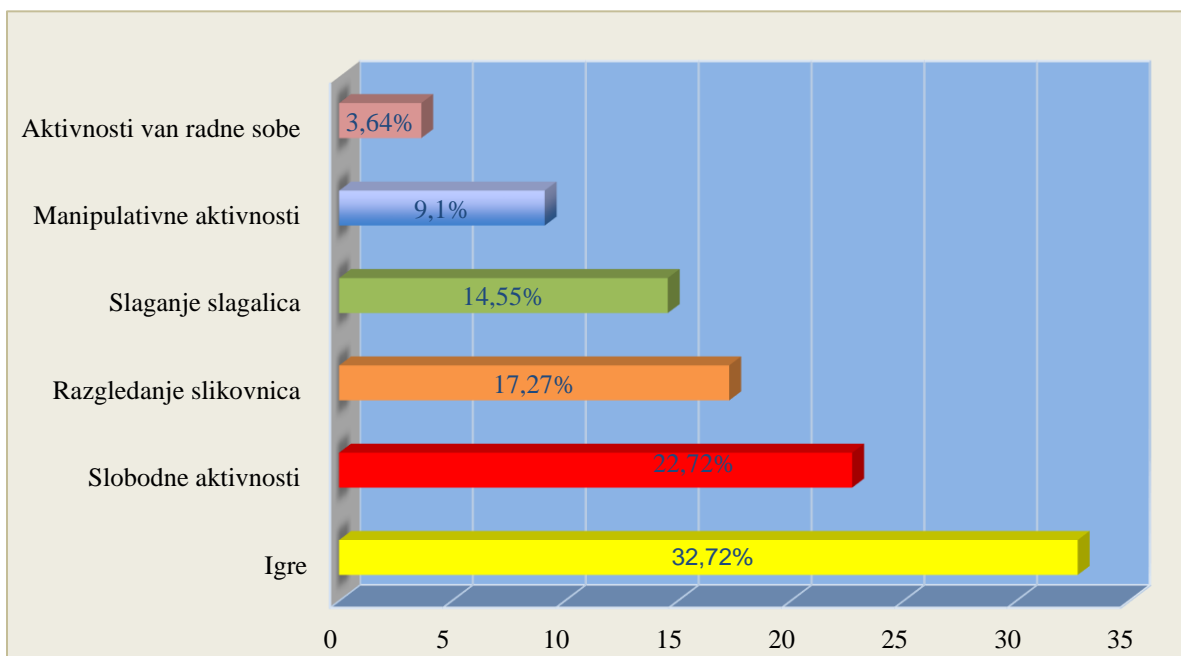
- Za koje su aktivnosti djeca predškolskog uzrasta najviše zainteresovana?

Tabela 5

Odgovori	Numerički
Igre	36
Slobodne aktivnosti	25
Razgledanje slikovnica	19
Slaganje slagalica	16

Manipulativne aktivnosti	10
Aktivnosti van radne sobe	4

Histogram 4

Na osnovu sumiranja rezultata, dolazimo do zaključka da su djeca predškolskog uzrasta najviše zainteresovana za sljedeće aktivnosti: igre, slobodne aktivnosti, razgledanje slikovnicam slaganje slagalica, manipulativne aktivnosti i aktivnosti van radne sobe.

Unutar aktivnosti igre, radne su djelatnosti česti element sređivanja ili poboljšanja uslova igre, ili su njen sastavni dio u vidu imitiranja i simbolizovanja doživljenog rada odraslih.

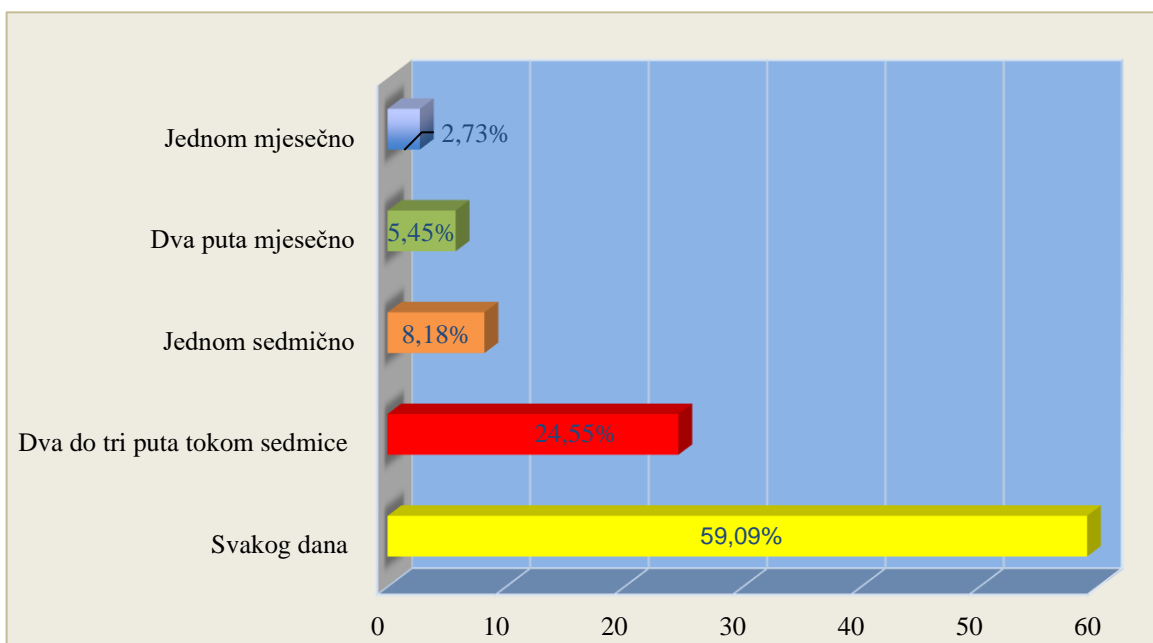
● Koliko često organizujete igre?

Tabela 6

Odgovori	Numerički
Svakog dana	65
Dva do tri puta tokom sedmice	27

Jednom sedmično	9
Dva puta sedmično	6
Jednom mjesečno	3
Drugo	/

Histogram 5

Dobijeni rezultati pokazuju da vaspitači često realizuju igre. Ovakav rezultat smo očekivali, imajući na umu činjenicu da igru možemo gledati u svijetlu dječjeg rasta i razvoja, a s priličnom izvjesnošću možemo tvrditi da dijete koje se igra, već sada mnogo uči, a znaće da rješava i uočava problem i u složenijim situacijama i zahtjevima vaspitno-obrazovne ustanove, i uopšte, života u ljudskoj zajednici.

- Koje su igre, po Vašem mišljenju, najviše zastupljene u slobodno vrijeme djece?

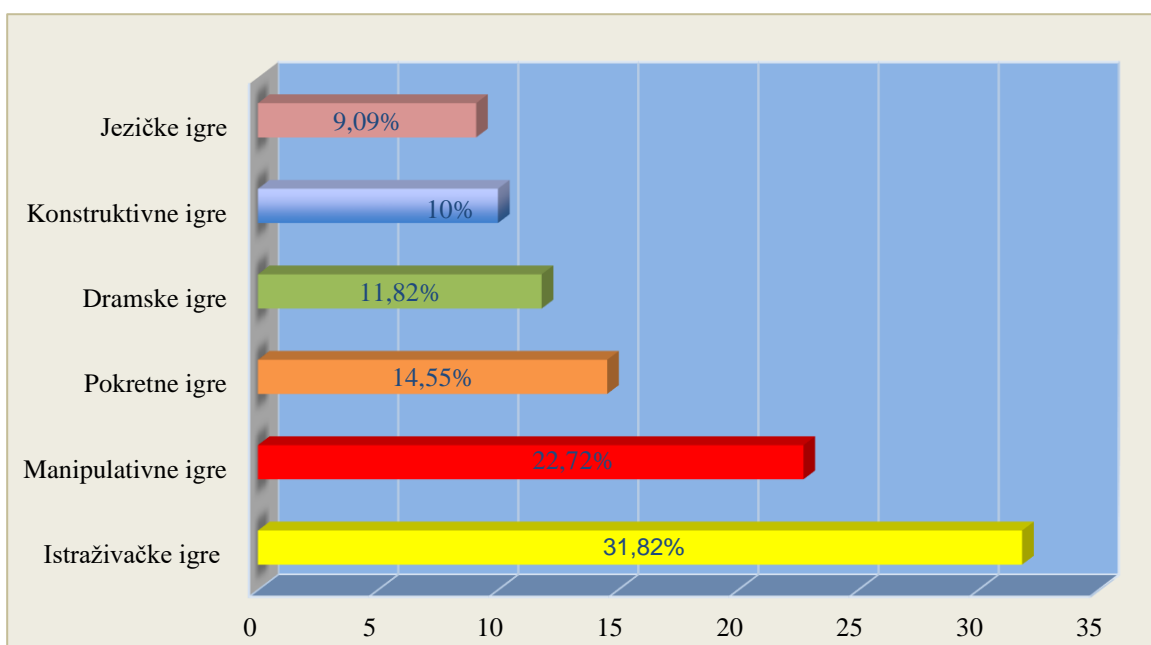
Tabela 7

Odgovori

Numerički

Istraživačke igre	35
Manipulativne igre	25
Pokretne igre	16
Dramske igre	13
Konstruktivne igre	11
Jezičke igre	10

Histogram 6

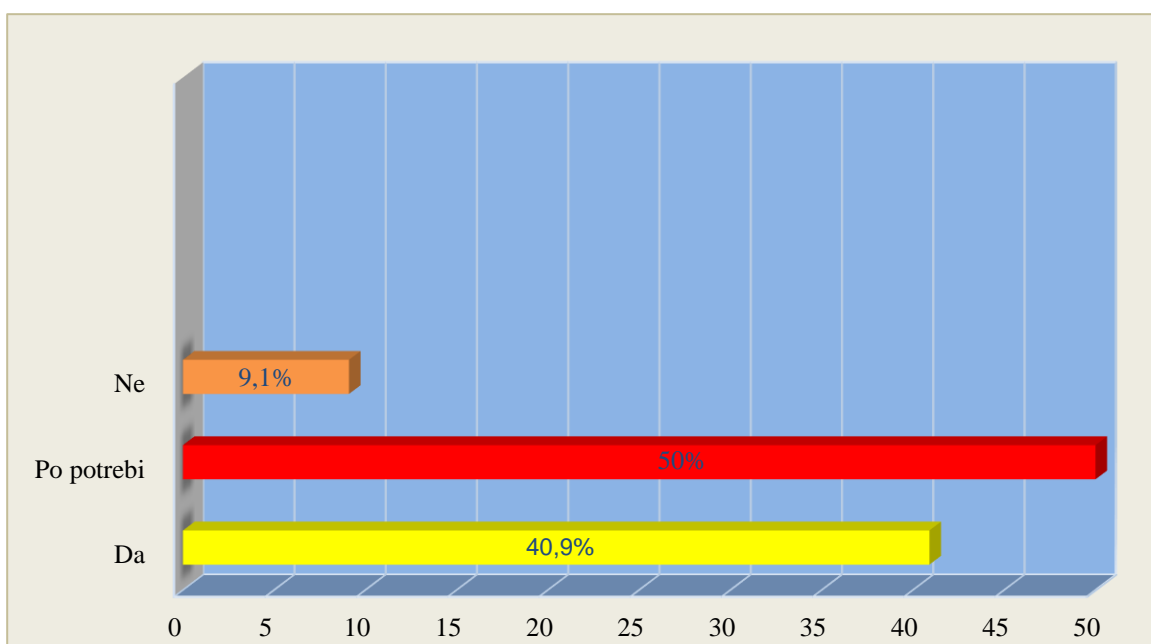
Dobijeni rezultati pokazuju da djeca predškolskog uzrasta, po mišljenju vaspitača, upražnjavaju raznovrsne igre u slobodno vrijeme. Sve navedene vrste igara imaju značajan uticaj na razvoj djeteta. Dramske igre, odnosno igre s lutkama ili nečim drugim, podvlače riječ kao osnovno sredstvo simboličke ekspresije u igri. Djetetu je u rukama lutka koju može smještati u razne položaje u ograničenom prostoru pozornice lutaka.

- Da li ustanova u kojoj ste zaposleni organizuje kulturno-umjetničke događaje za djecu?

Tabela 8

Odgovori	Numerički
Da	45
Po potrebi	55
Ne	10

Histogram 7

Dobijeni rezultati pokazuju da 40,9% vaspitača navodi da se ustanovi organizuju kulturno-umjetnički događaji. Ukupno 50% ispitanika ističe da se u ustanovi po potrebi praktikuje organizacija kulturno-umjetničke događaje. Svega 9,1% vaspitača ističe da se u ustanovi ne organizuju kulturno-umjetnički sadržaji.

Na osnovu dobijenih rezultata, možemo zaključiti da predškolske ustanove organizuju kulturno-umjetničke događaje za djecu. Sa djecom se mogu organizovati posjete kulturno-

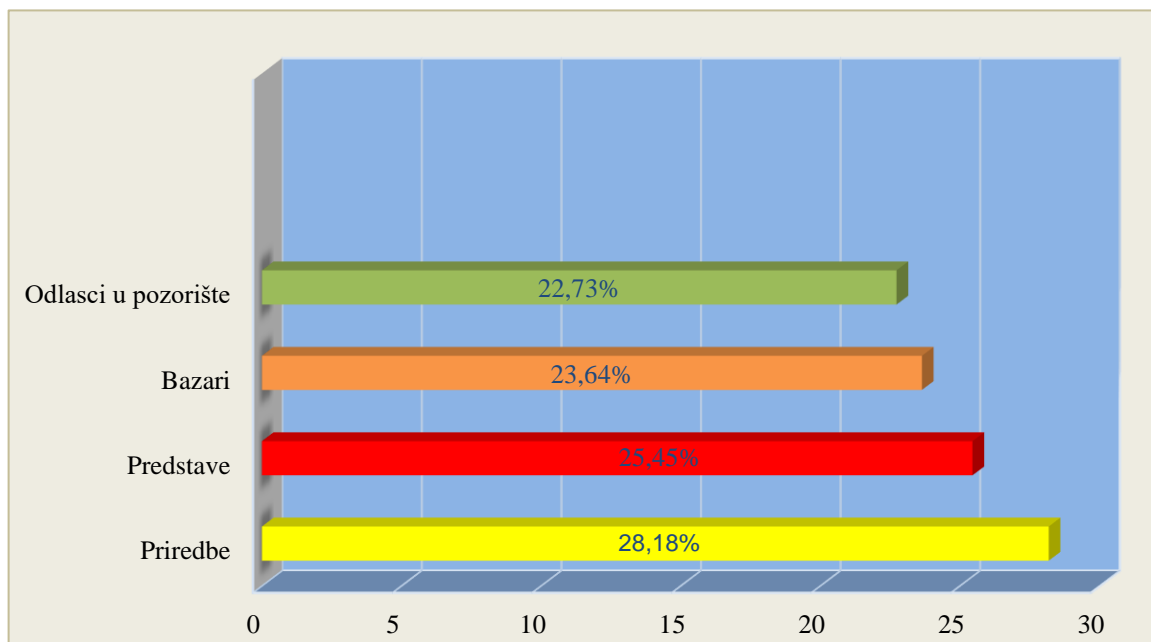
umjetničkim ustanovama u neposrednoj blizini vrtića, mogu se organizovati kraće predstave i slično.

- Koje kulturno-umjetničke događaje organizuje ustanova u kojoj ste zaposleni?

Tabela 9

Odgovori	Numerički
Priredbe	31
Predstave	28
Bazari	26
Odlasci u pozorište	25

Histogram 8

U tabeli 9 i histogramu 8 prikazano je da 28,18% vaspitača ističe da se sa djecom organizuju priredbe. Ukupno 25,45% vaspitača navodi da se u ustanovi organizuju predstave,

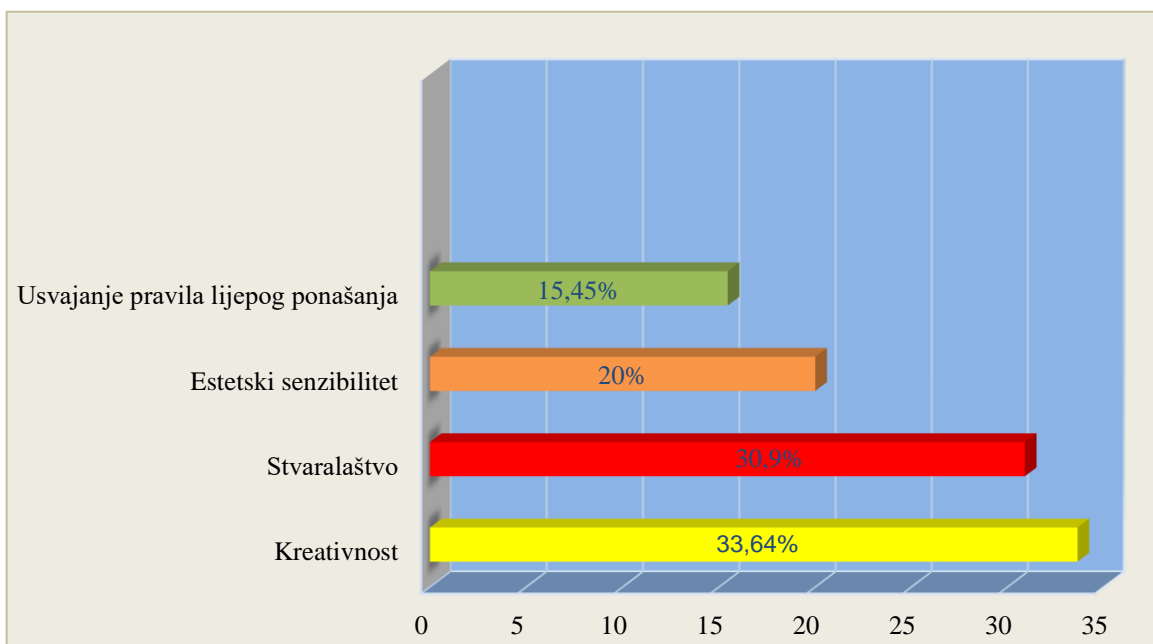
23,64% vaspitača ističe da se organizuju bazari. Pojedini vaspitači (22,73%) navode da se sa djecom organizuju posjete pozorištu.

- Na razvoj kojih sposobnosti kod djece najčešće utiču kulturno-umjetnički događaji?

Tabela 10

Odgovori	Numerički
Kreativnost	37
Stvaralaštvo	34
Estetski senzibilitet	22
Usvajanje pravila lijepog ponašanja	17

Histogram 9

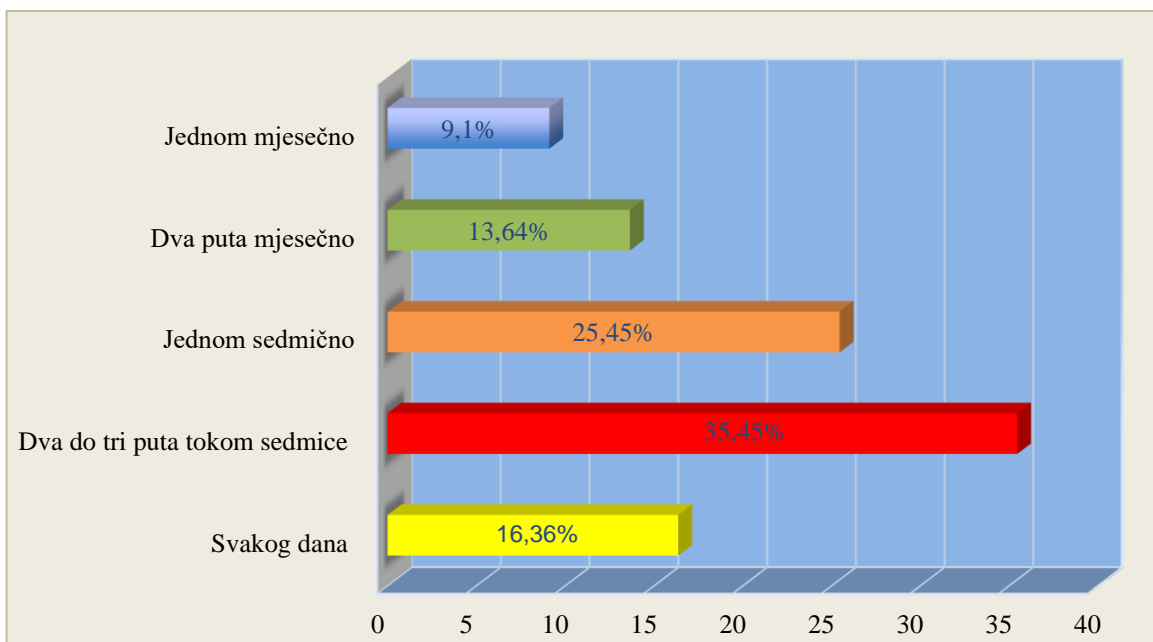
Dobijeni rezultati pokazuju da kulturno-umjetnički događaji koji se organizuju u vrtiću, imaju pozitivne efekte na kreativnost, stvaralaštvo, estetski senzibilitet i usvajanje pravila lijepog ponašanja. Dakle, kulturno-umjetnički događaji imaju snažan uticaj na razvoj djeteta. Posebno je značajno što ovi događaji imaju za cilj usvajanje pravila lijepog ponašanja, odnosno bontona.

- Koliko često organizujete fizičke aktivnosti u radu sa djecom?

Tabela 11

Odgovori	Numerički
Svakog dana	18
Dva do tri puta tokom sedmice	39
Jednom sedmično	28
Dva puta sedmično	15
Jednom mjesečno	10
Drugo	/

Histogram 10

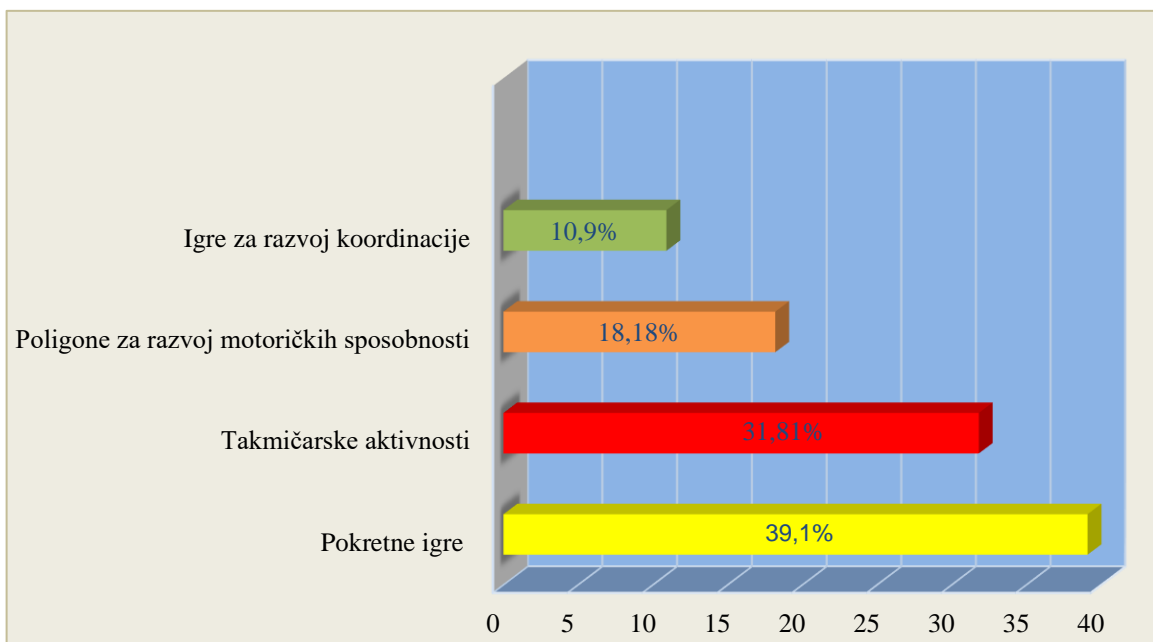
Dobijeni rezultati pokazuju da vaspitači često realizuju fizičke aktivnosti. Ovakav rezultat je očekivan, imajući na umu činjenicu da fizičke aktivnosti potpomažu zdrav i svestran rast i razvoj djeteta, razvijanje tjelesne snage, otpornosti, jačanje organizma i jačanje radne sposobnosti (Blagajac, 2007).

- Koje fizičke aktivnosti najčešće organizujete?

Tabela 12

Odgovori	Numerički
Pokretne igre	43
Takmičarske aktivnosti	35
Poligone za razvoj motoričkih sposobnosti	20
Igre za razvoj koordinacije	12

Histogram 11

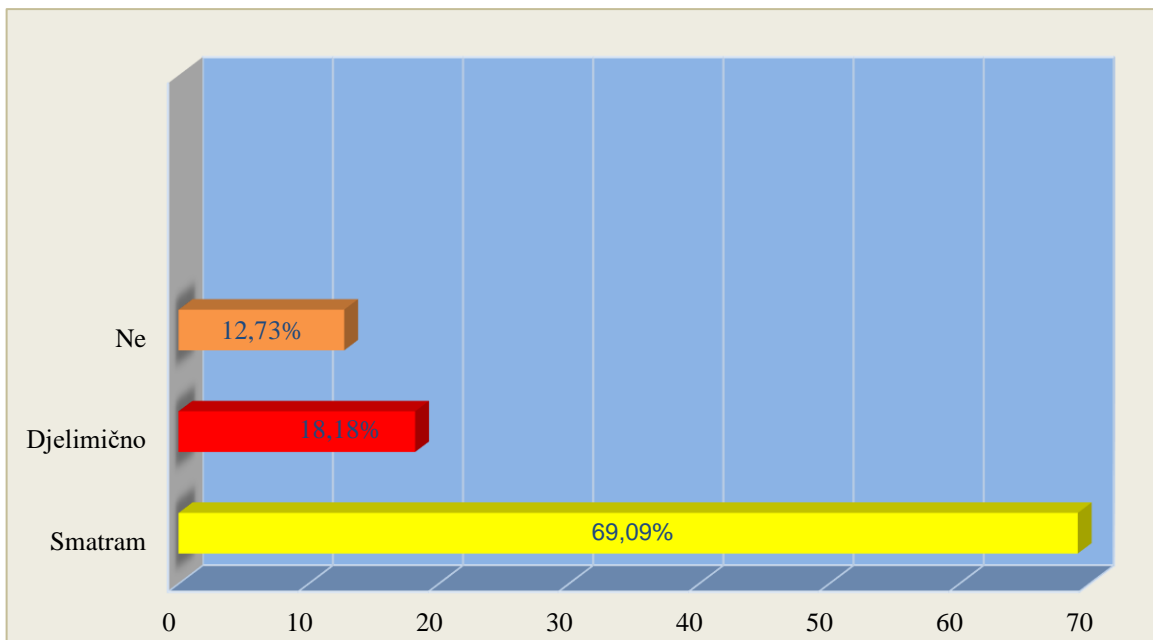
Na osnovu dobijenih rezultata, procjenjujemo da vaspitači realizuju raznovrsne forme fizičkih aktivnosti u predškolskim ustanovama. Navedene forme fizičkih aktivnosti doprinose razvoju ukupnog antropološkog statusa, odnosno razvijanju motoričkih sposobnosti, funkcionalnih i morfoloških karakteristika. Dijete ranog uzrasta ima potrebu za kretanjem i aktivnom participacijom u raznovrsnim kretnim aktivnostima.

- Da li smatrate da upražavanje fizičkih aktivnosti utiče na dječje stavove prema zdravlju?

Tabela 13

Odgovori	Numerički
Smatram	76
Djelimično	20
Ne	14

Histogram 12

U tabeli 13 i histogramu 12 prikazano je da 69,09% vaspitača smatra da upražavanje fizičkih aktivnosti utiče na dječje stavove prema zdravlju. Sa navedenim se djelimično složilo 18,18% vaspitača. Ukupno 12,73% vaspitača ne smatra da a upražavanje fizičkih aktivnosti utiče na dječje stavove prema zdravlju.

Djeca koja redovno upražnjavaju fizičke aktivnosti, razvijaju afirmativnije stavove prema značaju čuvanja zdravlja. Zato je poželjno kod djece razviti naviku za redovnim bavljenjem raznovrsnim fizičkim aktivnostima.

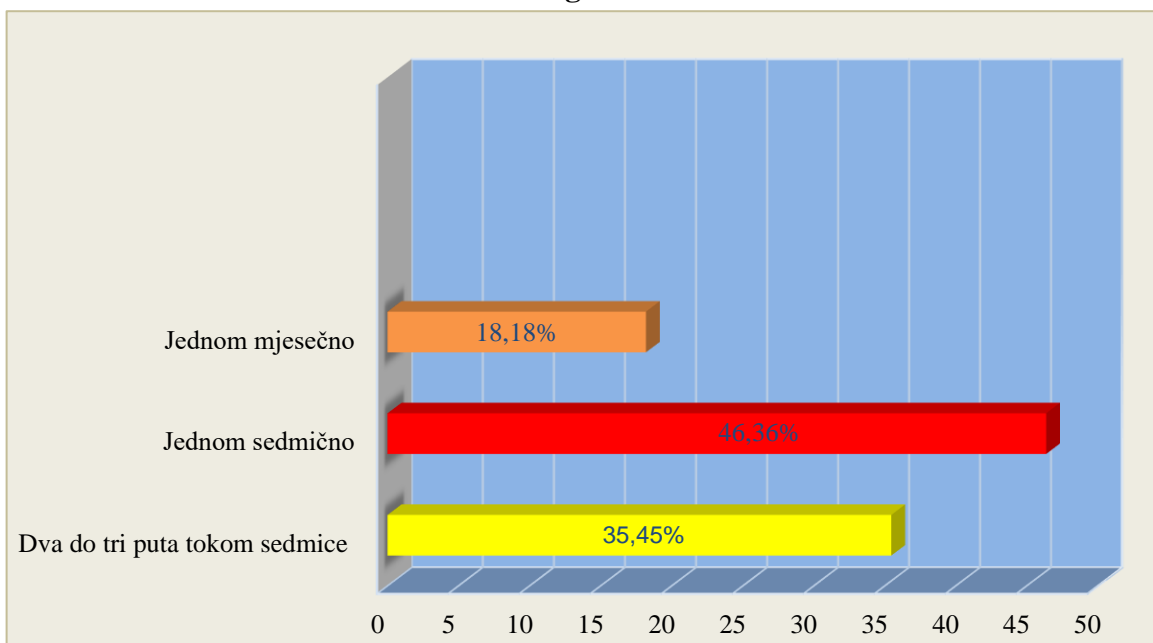
- Koliko često primjenjujete medijske sadržaje u radu sa djecom?

Tabela 14

Odgovori	Numerički
Dva do tri puta tokom sedmice	39

Jednom sedmično	51
Jednom mjesečno	20

Histogram 13

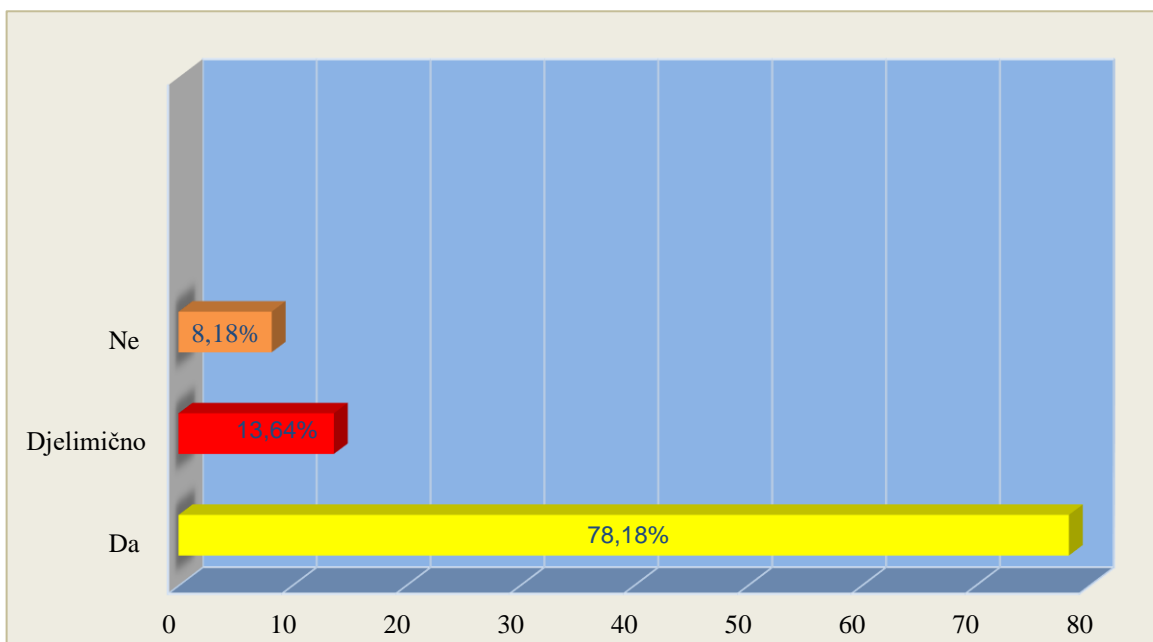
U tabeli 14 i histogramu 13 prikazano je da se medijski sadržaji često primjenjuju u vrtiću. Posebno je značajno sa djecom primjenjivati slikovnice, ilustracije, enciklopedije, edukativne dokumenatne emisije i crtane filmove. Svi navedeni medijski sadržaji, ako se na adekvatan način primijene, mogu imati snažan uticaj na ličnost djeteta u cjelini.

- Da li upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima?

Tabela 15

Odgovori	Numerički
Da	86
Djelimično	15
Ne	9

Histogram 14

U tabeli 15 i histogramu 14 prikazano je da 78,18% vaspitača smatra da upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima. Sa navedenim se djelimično složilo 13,64%.

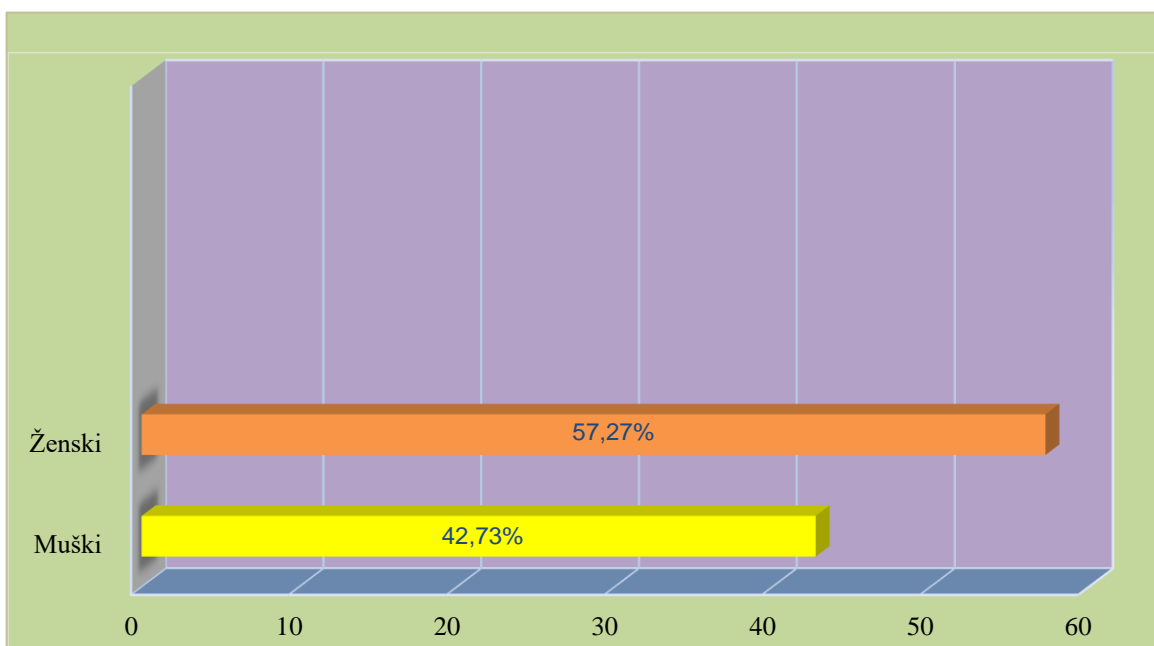
2.2. Rezultati dobijeni anketiranjem roditelja

● Polna struktura ispitanika

Tabela 16

Odgovori	Numerički
Muški	47
Ženski	63

Histogram 15

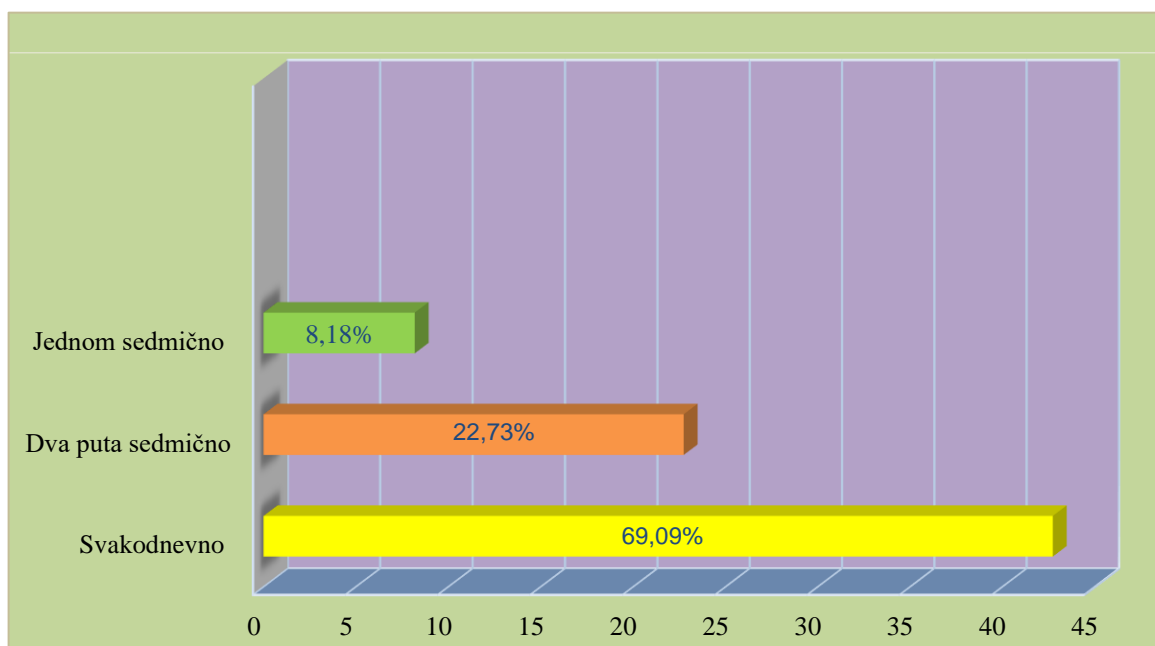
U istraživanje je uključeno 110 roditelja, od čega je 42,73% očeva i 57,27% majki.

- Koliko često Vaše dijete upražnjava igru u slobodno vrijeme?

Tabela 17

Odgovori	Numerički
Svakodnevno	76
Dva puta sedmično	25
Jednom sedmično	9

Histogram 16

Dobijeni rezultati pokazuju da 69,09% roditelja navode da njihova djeca svakodnevno upražnjavaju igre. Ukupno 22,73% roditelja ističu da djeca dva puta sedmično igraju igre. Svega 8,18% roditelja navodi da djeca jednom sedmično učestvuju u igrama.

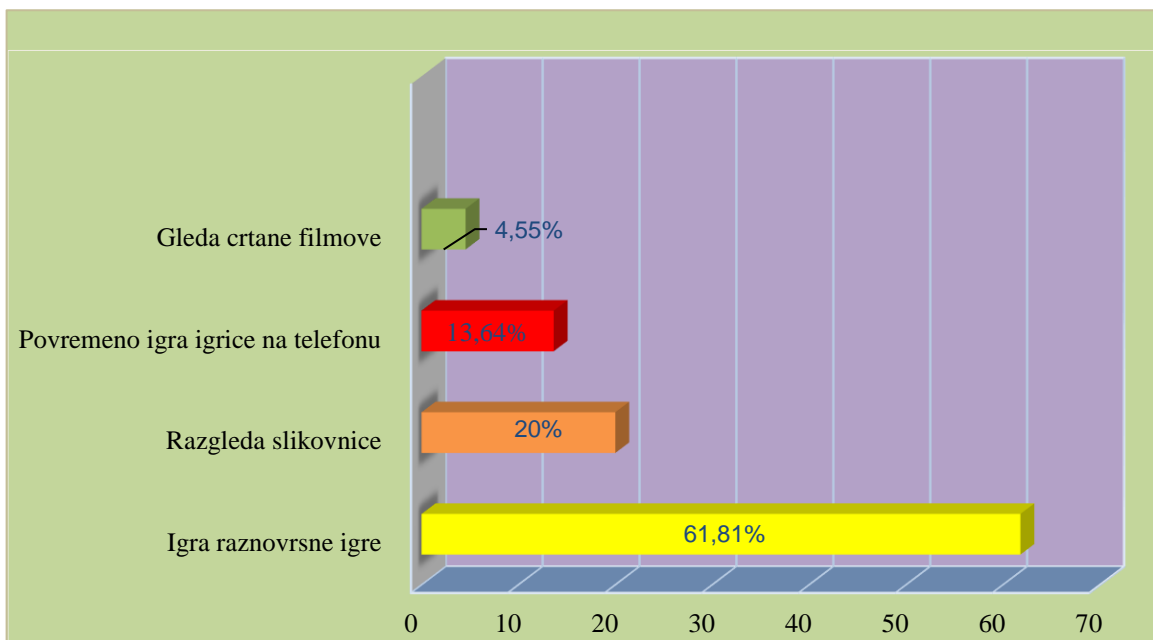
Logično je da će više koristi od prvih igara imati dijete sa više mogućnosti; raznovrsnim senzomotoričkim aktivnostima, djelovanjem u prostoru i vremenu stiče iskustvenu osnovu na kojoj će niknuti i pravovremeno se razviti, složeniji vidovi igre.

- Kojim aktivnostima se Vaše dijete najčešće bavi u slobodno vrijeme?

Tabela 18

Odgovori	Numerički
Igra raznovrsne igre	68
Razgleda slikovnice	22
Povremeno igra igrice na telefonu	15
Gleda crtane filmove	5

Histogram 17

Dobijeni rezultati pokazuju da djeca predškolskog uzrasta najčešće upražnjavaju sljedeće aktivnosti: igra raznovrsne igre, razgleda slikovnice, povremeno igra igrice na telefonu i gleda crtane filmove.

Svi navedeni sadržaji su korisni za razvoj djeteta predškolskog uzrasta i treba ih uskladiti sa mogućnostima i razvojnim sposobnostima djece.

- Da li omogućavate djetetu da samostalno bira igre kojima će se baviti?

Histogram 19

Odgovori	Numerički
Da	65
Po potrebi	34
Ne	11

Histogram 18

U tabeli 19 i histogramu 18 je prikazano je da 59,09% roditelja omogućava djeci da samostalno biraju igre koje će igrati. Ukupno 30,90% roditelja po potrebi omogućava djeci da samostalno

biraju igre. Svega 10% roditelja smatra da nije potrebno djeci omogućiti autonomiju prilikom izbora igara.

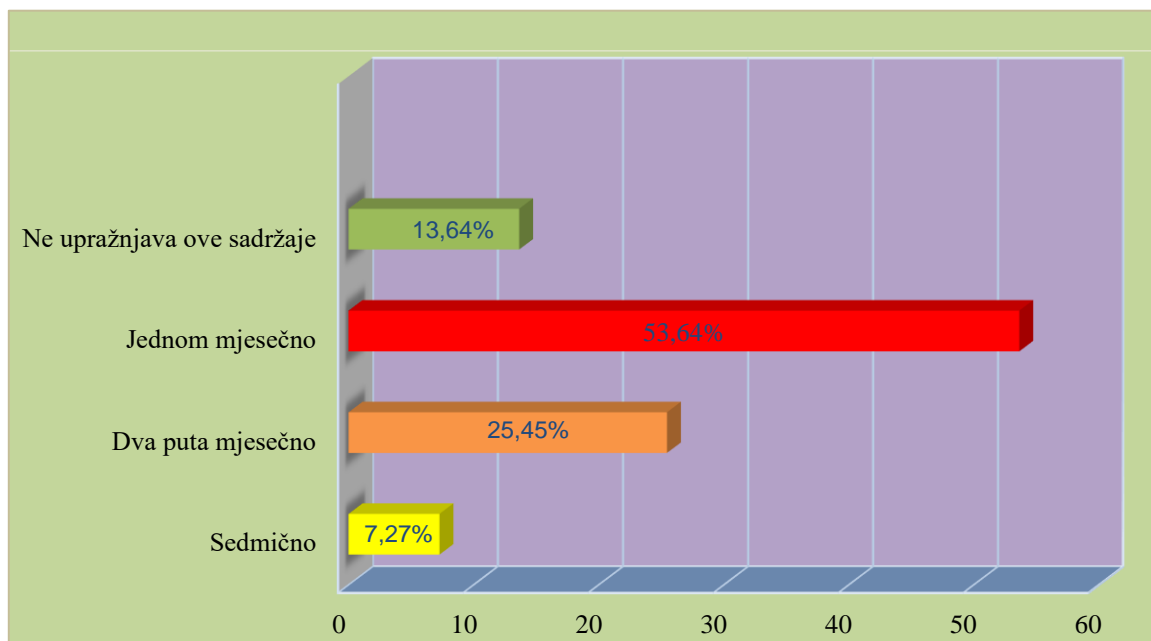
Osnovni uslovi za dječje slobodne aktivnosti mogli bi se svesti na sljedeće: prostor, vrijeme, sredstva, iskustva, doživljaji i podsticaji za njihovo prerađivanje i izražavanje. Za sve je to neophodna i pogodna atmosfera slobode i sigurnosti. To vrijedi i za roditeljski dom, kao i za predškolsku ustanovu.

- Koliko često Vaše dijete upražnjava kulturno-umjetničke sadržaje u slobodno vrijeme?

Histogram 20

Odgovori	Numerički
Sedmično	8
Dva puta mjesečno	28
Jednom mjesečno	59
Ne upražnjava ove sadržaje	15

Histogram 19

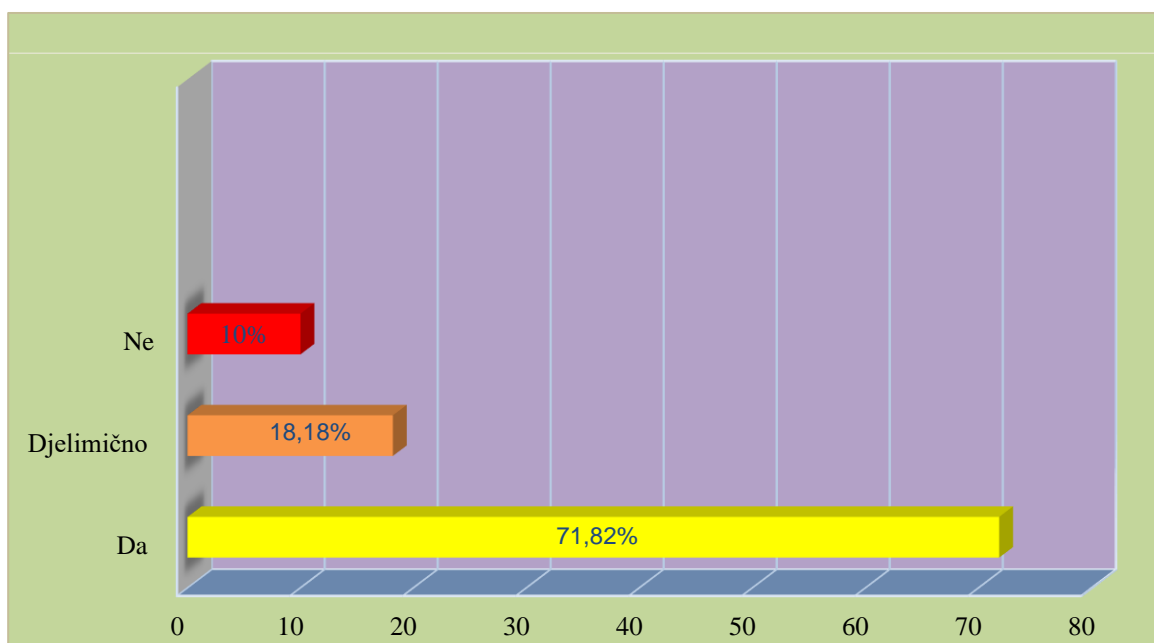
U tabeli 20 i histogramu 19 prikazano je 7,27% roditelja navodi da djeca svakodnevno upražnjavaju kulturno-umjetničke sadržaje. Ukupno 25,45% roditelja ističe da djeca dva puta mjesečno upražnjavaju navedene sadržaje. Najveći procenat roditelja (53,64%) ističe da djeca jednom mjesečno upražnjavaju kulturno-umjetničke sadržaje. Da djeca ne upražnjavaju kulturno-umjetničke sadržaje ističe 13,64% roditelja.

- Da li ste primijetili da kulturno-umjetnički sadržaji utiču na buđenje interesovanja kod djeteta da se bavi kreativnim i stvaralačkim aktivnostima? Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

Histogram 21

Odgovori	Numerički
Da	79
Djelimično	20
Ne	11

Histogram 20

Dobijeni rezultati pokazuju da je 71,82% roditelja primijetilo da kulturno-umjetnički sadržaji utiču na buđenje interesovanja kod djeteta da se bavi kreativnim i stvaralačkim aktivnostima. Sa navedenim se djelimično složilo 18,18% roditelja. Ukupno 10% roditelja nije uočilo da kulturno-umjetnički sadržaji utiču na dijete.

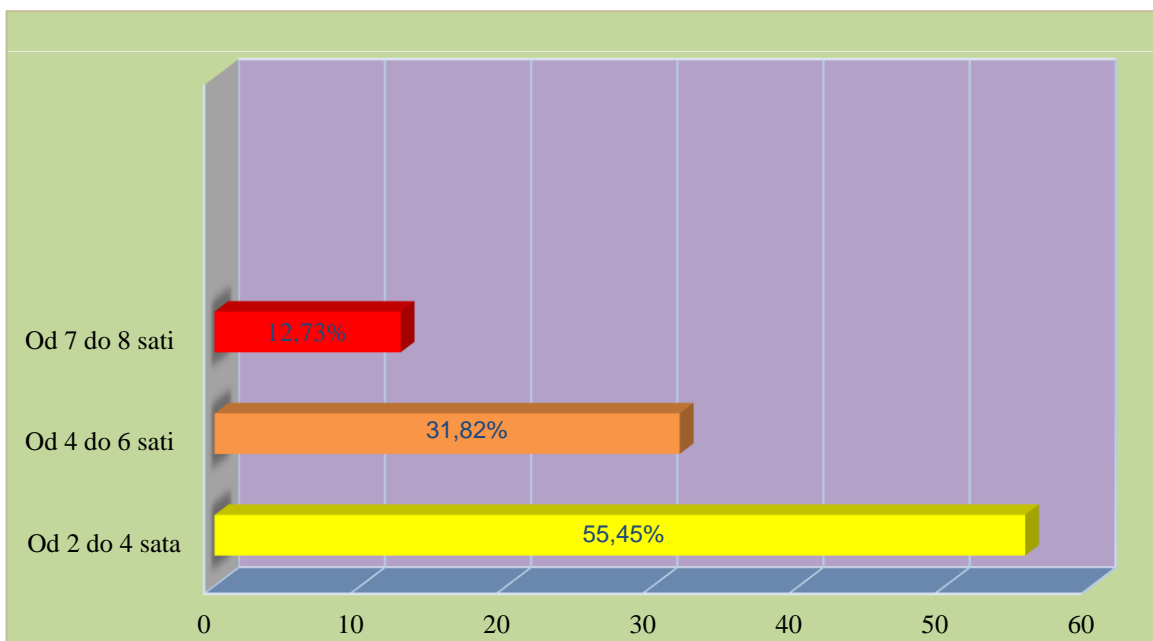
Roditelji koji su obraložili svoj odgovor, navode djeca nakon odgledane predstave ili priredbe, žele da crtaju na tu temu, kreiraju modele likova od plastelina, razgovaraju o sadržaju i dr.

● Koliko dnevno vremena provodite isključivo sa djetetom?

Tabela 22

Odgovori	Numerički
Od 2 do 4 sata	61
Od 4 do 6 sati	35
Od 7 do 8 sati	14

Histogram 21

Dobijeni rezultati pokazuju da 55,45% roditelja dnevno od dva do četiri sata provode da svojim djetetom. Ukupno 31,81% roditelja dnevno provodi od četiri do šest sati sa djecom, Pojedini roditelji (12,73%) dnevno provode od sedam do osam sati.

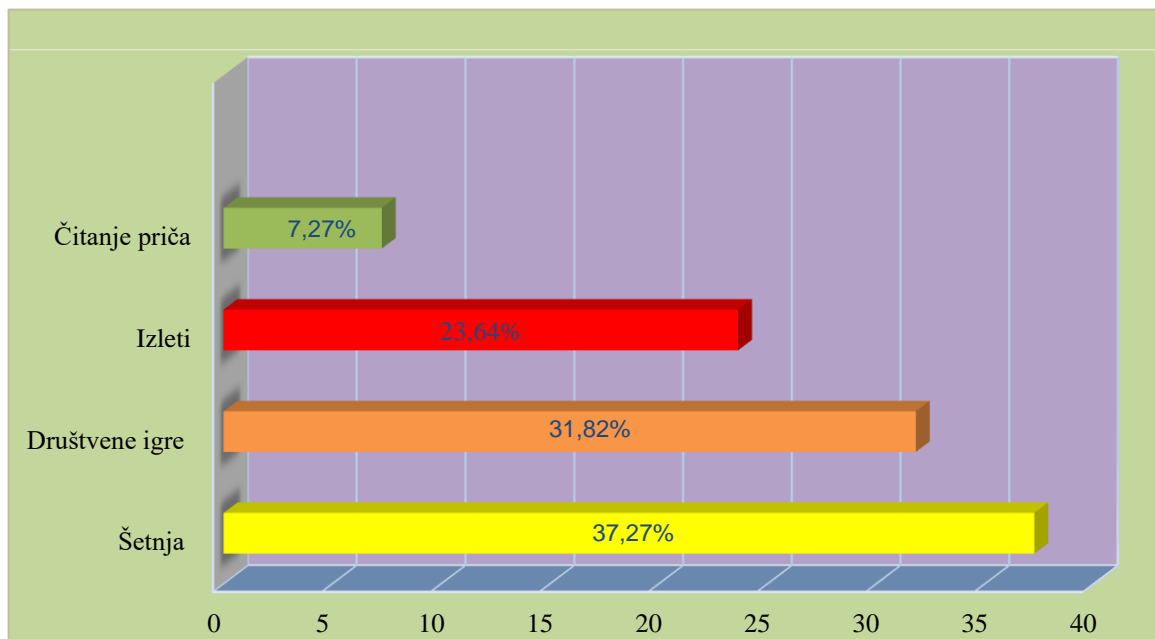
Smatramo da roditelji treba što više vremena sa svojom djecom, jer to ima pozitivan uticaj na razvoj djetetove ličnosti u cjelini.

- Koje aktivnosti najčešće upražnjavate sa Vašim djetetom?

Tabela 23

Odgovori	Numerički
Šetnja	41
Društvene igre	35
Izleti	26
Čitanje priča	8

Histogram 22

U tabeli 23 i histogramu 22 prikazano je da 37,27% roditelja najčešće u slobodno vrijeme sa djecom šeta. Ukupno 31,82% roditelja sa djecom u slobodno vrijeme najčešće igra društvene igre. Pojedini roditelji (23,64%) organizuju izlete sa djecom u slobodno vrijeme. Određeni broj roditelja (7,27%) djeci čita priča u slobodno vrijeme.

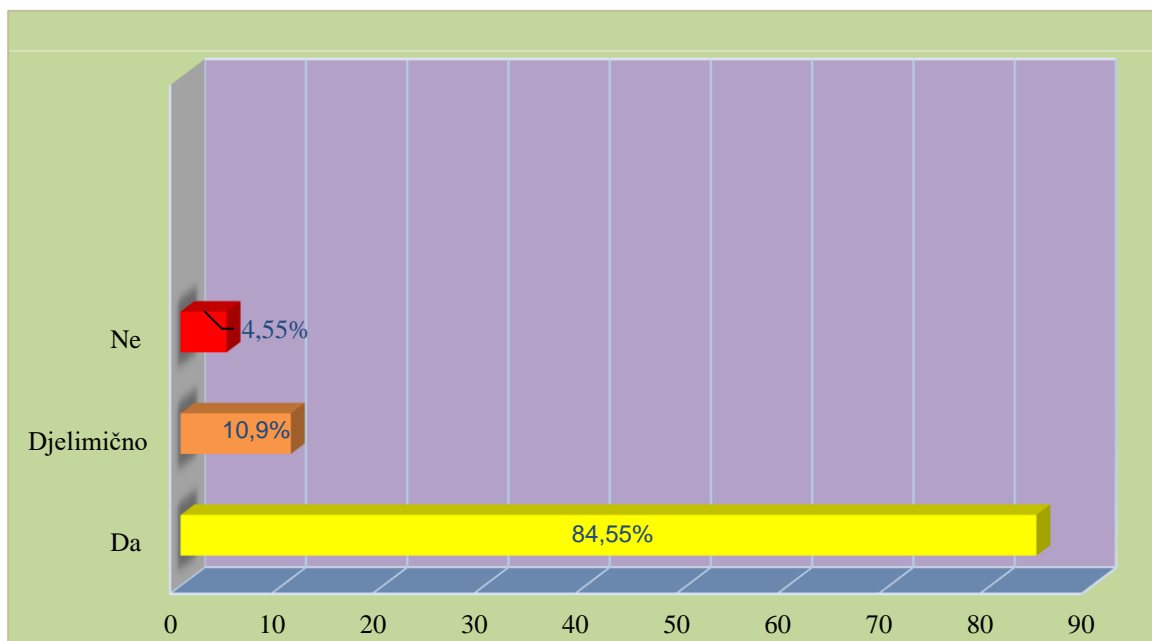
Na osnovu rezultata, procjenjujemo da roditelji realizuju raznovrsne aktivnosti sa svojom djecom u slobodno vrijeme. Sve forme aktivnosti koje su roditelji naveli, imaju snažan uticaj na oblikovanje životnog stila djeteta.

- Da li smatrate da upražnjavanje fizičkih aktivnosti utiče na stav djeteta prema značaju brige i očuvanja zdravlja? Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

Tabela 24

Odgovori	Numerički
Da	93
Djelimično	12
Ne	5

Histogram 23

Rezultati u tabeli 24 i histogramu 23 pokazuju da 84,55% roditelja smatra da upražnjavanje fizičkih aktivnosti utiče na stav djeteta prema značaju brige i očuvanja zdravlja. Sa navedenim se djelimično složilo 10,9% roditelja. Ukupno 4,55% roditelja ne smatra da upražnjavanje fizičkih aktivnosti utiče na stav djeteta prema značaju brige i očuvanja zdravlja.

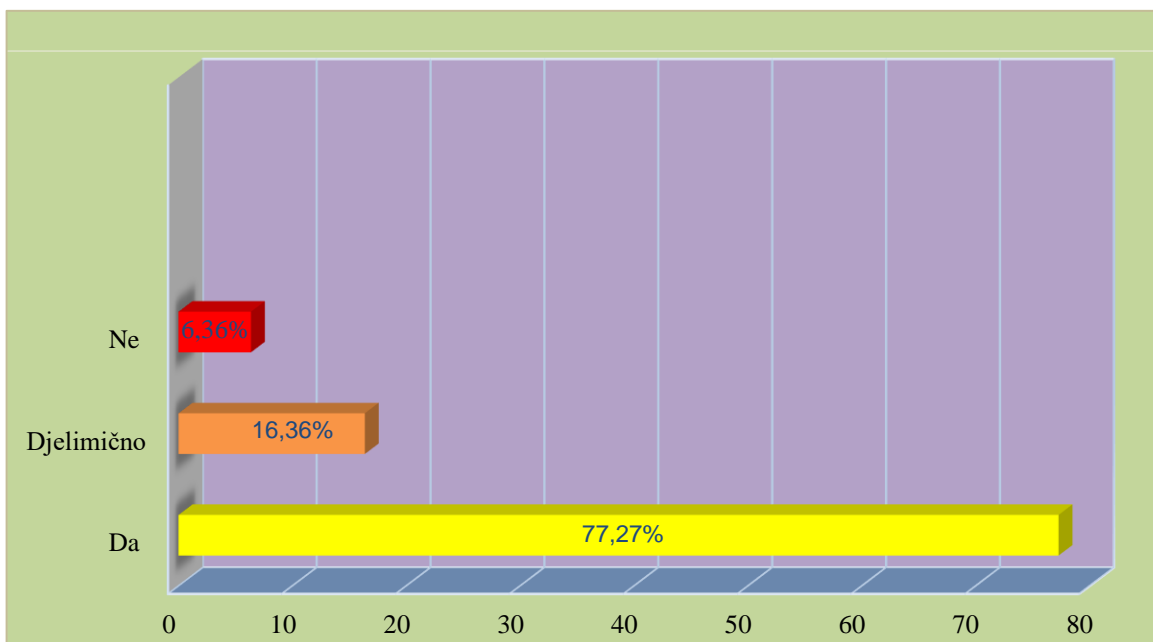
Roditelji koji su obrazložili svoj odgovor, navode da njihova djeca koja pohađaju škole sporta ili druge rekreativne centre, imaju razvijen osjećaj odgovornosti prema zdravlju, kao i da uspješnije usvajaju zdravstveno-higijenske navike.

- Da li smatrate da medijski sadržaji u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima? Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

Tabela 25

Odgovori	Numerički
Da	85
Djelimično	18
Ne	7

Histogram 24

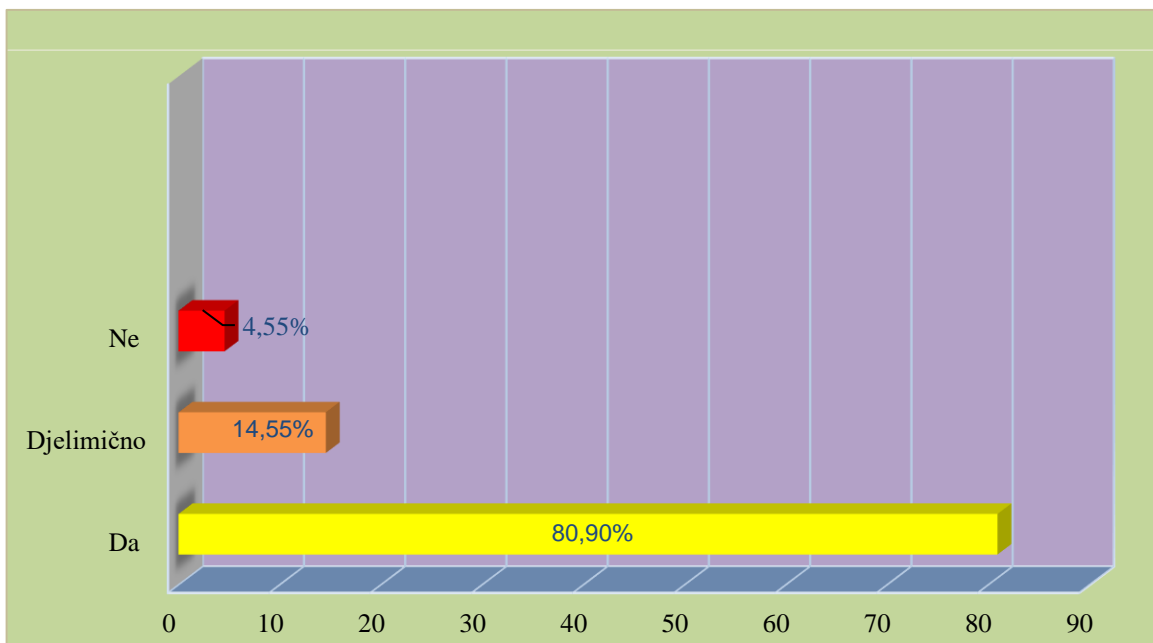
Dobijeni rezultati pokazuju da 77,27% roditelja smatra da medijski sadržaji u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima. Sa navedenim se djelimično složilo 16,36% roditelja. Ukupno 6,36% roditelja ne smatra da medijski sadržaji podstiču djecu da upražnjavaju otkrivačke i logičke aktivnosti.

Poslije sumiranja dobijenih odgovora, dolazi se do saznanja da su djeca podstaknuta na rješavanje problemskih situacija koje se nalaze u pojedinim igrovnim listovima. Edukativne digitalne igre podstiču djecu na proces otkrivanja, istraživanja i rješavanja problema.

- Da li smatrate da edukativne igre u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima? Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

Tabela 26

Odgovori	Numerički
Da	89
Djelimično	16

Histogram 25

Rezultati u tabeli 26 i histogramu 25 pokazuju da 80,90% roditelja smatra da edukativne igre u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima. Sa navedenim se djelimično složilo 14,55% roditelja. Ukupno 4,55% roditelja smatra da edukativne igre u slobodno vrijeme ne podstiču djecu da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima.

Roditelji koji su obrazložili svoj odgovor, uglavnom navode da su primjene edukativne igre koncipirane tako da podstiču otkrivačke i logičke aktivnosti djece. Ukoliko djeca češće upražnjavaju edukativne igre, kod njih će se javiti jača želja za otkrivanjem i istraživanjem svijeta oko sebe.

2.3. Rezultati dobijeni intervjuisanjem djece

Sa djecom smo obavili kraći razgovor, kako bismo došli do podataka o aktivnosti koje oni najviše upražnjavaju. Djeca su imali mogućnost da odgledaju snimljenu predstavu „Crvenkapa”,

kako bismo utvrdili kakav je uticaj ista ostavila na djecu. Izdvojili smo odgovore djece koji su posebno markantni, a zatim iste analizirali, u skladu sa ciljem i zadacima istraživanja.

● **Čega najviše voliš da se igraš u vrtiću?**

- *Volim da se igram sa kockama.*
- *Najviše volim da slažem slagalice.*
- *Volim da crtam.*
- *Da se igram sa plastelinom.*
- *Volim da pravim dvorac.*
- *Najviše volim da listam slikovnice.*
- *Volim da plešem.*

Iz prezentovanih rezultata, dolazi se do zaključka da djeca uglavnom preferiraju one igre koje su najviše zastupljene u vrtiću. Slaganje kocaka ima značaj kako za razvijanje fine motorike, tako i za koordinacije oko-ruka, preciznosti i kreativnosti. Slagalice utiču na razvoj logičkog mišljenja i rasuđivanja. Listanje slikovnica unapređuje razvoj govorno-jezičkih sposobnosti.

● **Čega najviše voliš da se igraš kod kuće?**

- *Volim da se igram sa bratom.*
- *Najviše volim da igram igrice na tabletu.*
- *Volim da pravim soliter.*
- *Najviše volim da slažem puzle.*
- *Volim da se igram sa lutkicama*
- *Volim da se igram sa svojom mačkom.*

Na osnovu dobijenih odgovora, dolazimo do saznanja da djeca kod kuće upražnjavaju nešto drugačije igre, u odnosu na vrtić. To se može očekivati, imajući na umu činjenicu da u vrtiću djeca imaju znatno više mogućnosti sa igru sa vršnjacima. Gdje god je to moguće, djetetu bi trebalo osigurati mjesto za nesmetanu igru. Ako to ne može biti njegovo stalno mjesto, onda treba osigurati nesmetanu igru tamo gdje će biti najmanje na putu odraslima. U uslovima akustički slabo izolovanih stanova, koji objektivno determinišu selektivan stav odraslih prema dječjoj igri i aktivnostima, sprečavajući one bučnije, podstičaće se prvenstveno mirnije aktivnosti: istraživanje, izražavanje, igranje uloge djeteta sa lutkama i dodatnim simbolima.

● **Šta bi želio/la da crtaš/ poslije odgledane predstave?**

- *Željela bih da nacrtam Crvenkapu.*
- *Želio bih od plastelina da napravim pušku.*
- *Ja želim da napravim bakinu kuću.*
- *Željela bih da napravim kapu za Crvenkapu.*
- *Željela bih da napravim šumu.*
- *Ja želim da ukrasim korpu sa voćem.*

Na osnovu prezentovanih odgovora, dolazi se do saznanja da je odgledana predstava uticala na ispoljavanje želje djeteta za crtanjem, kreiranjem i stvaranjem. Zato je poželjno u predškolskim ustanovama u što većoj mjeri primjenjivati predstave, priredbe i ostale kulturno-umjetničke događaje.

● **Zbog čega je važno baviti se sportom?**

- *Sport je važan za zdravlje.*
- *Kada se bavimo sportom, mi smo jači.*
- *Mnogo smo brži kada se bavimo sportom.*
- *Mi se takmičimo.*
- *Sport je važan jer su naši mišići jači.*

Na osnovu dobijenih rezultata, zapaža se da djeca imaju pozitivne stavove prema sportu. Djeca shvataju važnost sporta za zdravlje. Kroz sportske aktivnosti djeca razvijaju takmičarski duh, unapređuju motoričke sposobnosti, a posebno koordinaciju pokreta. Važno je da dijete redovno upražnjava sportske aktivnosti, jer će na taj način razviti kvalitetne životne stilove.

● **Čega najviše voliš da se igraš u parku?**

- *Volim da se igram u pijesku.*
- *Volim da tražim razne insekte.*
- *Najviše volim da se klackam.*
- *U parku se ljuljam na ljuljasci.*
- *U parku berem cvijeće.*
- *Volim da pravim kulu od pijeska.*

Djeca u parku upražnjavaju one aktivnosti koje zadovoljavaju dječju potrebu za istraživanjem, otkrivanjem i pokretom. Aktivnosti u parku imaju afirmativan uticaj na razvoj djeteta u svim domenima. Drugim riječima, djeca uživaju u aktivnostima na otvorenom.

● **Šta najviše voliš da gledaš na televiziji?**

- *Volim da gledam crtane.*
- *Najviše volim da gledam životinje.*
- *Volim da slušam pjesme.*
- *Volim sa tatom da gledam emisije.*

Djeca na televiziji gledaju raznovrsne sadržaje, koji su usklađeni sa prirodom njihovog učenja i saznanja. Postoje edukativni crtani filmovi, koje roditelji i djeca mogu zajedno gledati. Zanimljive su i emisije o životinjama, koje su značajne za podsticanje ljubavi prema životinjskom carstvu i slično.

ZAKLJUČAK

Slobodno vrijeme podstiče rast i razvoja djeteta. Učenjem novih vještina dijete će pronaći nove načine razmišljanja i rješavanja problema. Baštovanstvo je odlična aktivnost u slobodno vrijeme koja će pomoći djetetu da razumije uzrok i posljedicu; biljke će uginuti ako ih ne zalivamo (Montesori, 2016). Djeca razvijaju i motoriku kroz pletenje i šivenje. Ručno rađene stvari daju djeci osjećaj dostignuća. Razvoj vještina daje djeci više jasnoće šta žele da rade u životu. Djeca su radoznala bića sa gomilom pitanja na koja su potrebni odgovori. Praktični eksperimenti će im pomoći da izvuku različite hipoteze. Djeca uče kako i zašto se stvari dešavaju oko njih pokušajima i greškama.

Slobodno vrijeme djece predškolskog uzrasta, može se organizovati tako da ima pozitivne efekte na ličnost djeteta. Temeljni nosioci koji učestvuju u slobodnom vremenu djece su roditelji, predškolska ustanova, kulturno-umjetničke organizacije, sportsko-rekreativni centri, kao i razne druge škole, koje imaju za cilj razvoj različitih sposobnosti kod djece. Aktivnosti djece u slobodno vrijeme, oblikuju njihove životne stilove. Shodno tome, važno je da slobodno vrijeme djece predškolskog uzrasta, bude ispunjeno razvojno podsticajnim i pedagoški djelotvornim aktivnostima. Prilikom planiranja i organizacije, djetetu treba omogućiti slobodu izbora. Dijete ima pravo da iskaže kojim aktivnostima će se baviti i koliko dugo.

Nakon sumiranja dobijenih rezultata, možemo zaključiti sljedeće:

- Djeca predškolskog uzrasta u slobodno vrijeme najviše upražnjavaju raznovrsne igre.
- Realizacija kulturno-umjetničkih događaja u slobodno vrijeme utiče na buđenje interesovanja kod djece da se bave kreativnim i stvaralačkim aktivnostima.
- Upražnjavanje fizičkih aktivnosti u slobodno vrijeme utiče na dječje stavove prema značaju brige i očuvanja zdravlja.
- Upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima.

U skladu sa navedenim, možemo potvrditi sporedne hipoteze, a time i glavnu hipotezu, kojom se pretpostavilo da slobodno vrijeme utiče na životne stilove kod djece uzrasta 3-6 godina po percepciji roditelja i vaspitača.

Da bi se kod djece predškolskog uzrasta na kvalitetan način oblikovali životni stilovi, potrebno je uraditi sljedeće:

- Stvoriti mogućnosti za zdravu i vedru razonodu djece kroz bavljenje raznorodnim aktivnostima.
- Razvijati potrebe djece za kulturnim i sadržajnim vidovima organizacije slobodnog vremena, stvaranjem podsticajnih okolnosti u predškolskoj ustanovi, organizovanje raznolikih kulturnih programa, raznovrsnih aktivnosti zabavnog, rekreativnog i kreativnog karaktera.
- Stvoriti mogućnosti da se djeca bave hobi-aktivnostima.
- Kreirati mogućnosti da se djeca u slobodno vrijeme mogu baviti aktivnostima koje pomažu fizički, intelektualni, radni, moralni i estetski razvoj njihove ličnosti.

Osnovni stav u organizaciji slobodnog vremena: preko namjenski planiranih i slobodnih aktivnosti treba razvijati interesovanja i potrebe djece, a u slobodno vrijeme treba stvoriti mogućnosti da se te potrebe i dalje razvijaju u procesu njihovog zadovoljavanja.

LITERATURA

1. Andrijašević, M. (2000). *Slobodno vrijeme i igra*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
2. Bala, G. (2002). *Fizička aktivnost dječaka i djevojčica predškolskog uzrasta*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
3. Bartaković, S. i Sindik, S. (2016). Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije, *Acta Iadertina*, 13 (2) 22-34.
4. Berc, G., Buljevac, M. (2007.): Slobodno vrijeme i mladi - preventivni aspekti, *Dijete i društvo*, 9 (1), 25-49.
5. Blagajac, S. (2007). *Igra mi je hrana - metodika fizičkog vaspitanja dece predškolskog uzrasta*. Beograd: Asocijacija Sport za sve.
6. Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na televizijski način. *Časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 10 (3) 479-493.
7. Brkić, M., Tomić, R. (2017). *Obiteljska pedagogija*. Međugorje: Sveučilište Hercegovina.
8. Christakis DA, Gilkerson J, Richards JA, et al. (2009). Audible television and decreased adult words, infant vocalizations, and conversational turns: a populationbased study. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 163(6), 554–558.
9. Dietz, W. & Strasburger, V. (1991). Children, adolescents and television. *Curr Probl Pediatr*, 21 (1), 8–31.
10. Dollase, R., Hammerich, K. & Tokarski, W. (Hrsg.) (2013). *Temporale Muster: Die*

- ideale Reihenfolge der Tätigkeiten. Wiesbaden: Springer-Verlag.
11. Freericks, R. & Brinkmann, D. (2015). *Handbuch Freizeitsoziologie*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
 12. Hale, L., & Guan, S. (2015). Screen time and sleep among school-aged children and adolescents: A systematic literature review. *Sleep Medicine Reviews*, 11 (1), 45-56.
 13. Hanson, K. (2017). *The influence of early media exposure on childrens development and learning, Doctoral Dissertations*, University of Massachusetts Amherst.
 14. Hofbauer, B. (2010). *Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budejovice: Jihočeská univerzita.
 15. Ilišin, V. , Radin, F. (2007). *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
 16. Ivančić, I. Sabo, J. (2012). *Izvannastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme*. Filozofski fakultet: Sveučilište u Zadru.
 17. Jenkinson, S (2001) *The Genius of Play: Celebrating the spirit of childhood*. UK: The Bath Press.
 18. Kamenov, E. (2002). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
 19. Kuzmanović, B. (1986). Preferencije načina života. *Zbornik Filozofskog fakulteta*, 14, 45-67.
 20. Lester, S (2013) Rethinking children’s right participation in democratic process: A right to play. *Youth Engagement: The Civic-Political Lives of Children and Youth* 16: 21–43.
 21. Luke, C. (1998). *Television and Your Child: A Guide for Concerned Parents*, TV Ontario, Toronto.
 22. Mills, K.L., Goddings, A.L., Herting, M.M., Meuwese, R., Blakemore, S.J., Crone, E.A., ... Tamnes, C.K. (2016). Structural brain development between childhood and adulthood: Convergence across four longitudinal samples.
 23. Mlinarević, V., Brust, Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Gradska tiskara Osijek.
 24. Montessori, M. (2016). *Upijajući um*. Beograd: Miba books.

25. Omerović, M. i sar. (2015). Značaj i uloga igre i slobodnog vremena u razvoju djece predškolskog uzrasta. *Tematski zbornik VI međunarodne naučno-stručne konferencije Unapređenje kvalitete života djece i mladih*, 12, 61-73.
26. Pehar-Zvačko, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih*: Sarajevo: Filozofski fakultet.
27. Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme - slobodne aktivnosti*. Rijeka: Žagar.
28. Saar T (2014) Towards a new pedagogy in the after-school setting. *European Early Childhood Education Research Journal* 22(2): 254–270.
29. Schwarzer, C. et.al (2020). Associations of media use and early childhood development: cross-sectional findings from the LIFE Child study, *Pediatric Research*, 91 (1), 247–253.
30. Simmonds M., Llewellyn A., Owen C.G., Woolacott N. (2016). Predicting adult obesity from childhood obesity: A systematic review and meta-analysis. *Obes. Rev.* 17 (1), 95–107.
31. Sindik J. (2009) Zdravstveni i psihološki aspekti djetetova bavljenja sportom – mogućnosti i opasnosti. *Paediatr Croat* 53, 193-199.
32. Šimunović, D., Njegovan-Zvonarević, T. (2008). Kako djeci organizirati slobodne aktivnosti. *Zdrav život*, 68, 62-66.
33. Veal, AJ. (2017) The serious leisure perspective and the experience of leisure. *Leisure Sciences* 39(3): 205–223.
34. Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: HKZ.
35. Zeng, N. et al. (2017). Effects of physical activity on motor skills and cognitive development in early childhood: A systematic review. *BioMed Res. Int.* 12 (2), 9-29.
36. Wood EA (2014) Free choice and free play in early childhood education: troubling the discourse. *International Journal of Early Years Education* 22 (1), 4-18.
37. World Health Organization (2010). *Global Recommendations on Physical Activity for Health*; World Health Organization: Geneva, Switzerland.

PRILOZI

PRILOG 1

Anketni upitnik za vaspitače

Uvaženi vaspitači,

Sprovodimo istraživanje na temu: *Uticaj slobodnog vremena na životne stilove kod djece 3-6 godina*. Molimo da iskrenim odgovorima date svoj doprinos ovom istraživanju. Dobijeni rezultati će se iskoristiti za izradu master rada.

Unaprijed hvala na saradnji!

Pol

Muški

Ženski

Stručna sprema

Godine radnog staža

1. Za koje su aktivnosti djeca predškolskog uzrasta najviše zainteresovana?

2. Koliko često organizujete igre?

- a) Svakog dana
- b) Od dva do tri puta sedmično
- c) Jednom sedmično
- d) Dva puta mjesečno
- e) Jednom mjesečno
- f) Drugo _____

3. Koje su igre, po Vašem mišljenju, najviše zastupljene u slobodno vrijeme djece?

4. Da li ustanova u kojoj ste zaposleni organizuje kulturno-umjetničke događaje za djecu?

- a) Da
- b) Po potrebi
- c) Ne

5. Koje kulturno-umjetničke događaje organizuje ustanova u kojoj ste zaposleni?

6. Na razvoj kojih sposobnosti kod djece najčešće utiču kulturno-umjetnički događaji?

7. Koliko često organizujete fizičke aktivnosti u radu sa djecom?

- a) Svakog dana
- b) Dva do tri puta sedmično
- c) Jednom sedmično
- d) Dva puta mjesečno
- e) Jednom mjesečno
- f) Drugo _____

8. Koje fizičke aktivnosti najčešće organizujete?

9. Da li smatrate da upražavanje fizičkih aktivnosti utiče na dječje stavove prema zdravlju?

- a) Smatram
- b) Djelimično
- c) Ne

10. Koliko često primjenjujete medijske sadržaje u radu sa djecom?

- a) Svakog dana
- b) Dva do tri puta sedmično
- c) Jednom sedmično
- d) Dva puta mjesečno
- e) Jednom mjesečno
- g) Drugo _____

11. Da li upražnjavanje raznovrsnih edukativnih igara i kvalitetno izabranih medijskih sadržaja u slobodno vrijeme utiče na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

Ako je odgovor potvrđan, molim Vas, obrazložite.

Anketni upitnik za roditelje

PRILOG 2

Uvaženi roditelji,

Sprovodimo istraživanje na temu: *Uticaj slobodnog vremena na životne stilove kod djece 3-6 godina*. Molimo da iskrenim odgovorima date svoj doprinos ovom istraživanju. Dobijeni rezultati će se iskoristiti za izradu master rada.

Pol

Muški

Ženski

1. Koliko često Vaše dijete upražnjava igru u slobodno vrijeme?
 - a) Svakog dana
 - b) Od dva do tri puta sedmično
 - c) Jednom sedmično
 - d) Dva puta mjesečno
 - e) Jednom mjesečno

2. Kojim aktivnostima se Vaše dijete najčešće bavi u slobodno vrijeme?

3. Da li omogućavate djetetu da samostalno bira igre kojima će se baviti?

- a) Da
- b) Po potrebi
- c) Ne

4. Koliko često Vaše dijete upražnjava kulturno-umjetničke sadržaje u slobodno vrijeme?

5. Da li ste primijetili da kulturno-umjetnički sadržaji utiču na buđenje interesovanja kod djeteta da se bavi kreativnim i stvaralačkim aktivnostima?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

6. Koliko dnevno vremena provodite isključivo sa djetetom?

- a) Od 2 do 4 sata
- b) Od 4 do 6 sati
- c) Od 7 do 8 sati
- d) Drugo _____

7. Koje aktivnosti najčešće upražnjavate sa Vašim djetetom?

8. Da li smatrate da upražnjavanje fizičkih aktivnosti utiče na stav djeteta prema značaju brige i očuvanja zdravlja?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

9. Da li smatrate da medijski sadržaji u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

10. Da li smatrate da edukativne igre u slobodno vrijeme utiču na želju djece da se bave otkrivačkim i logičkim aktivnostima? Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

- a) Da
- b) Djelimično

c) Ne

Ako je odgovor potvrđan, obrazložite.

PRILOG 3

Intervju za djecu

- Čega najviše voliš da se igraš u vrtiću?
- Čega najviše voliš da se igraš kod kuće?
- Šta bi želio/la da crtaš/ poslije odgledane predstave?
- Zbog čega se važno baviti sportom?
- Čega najviše voliš da se igraš u parku?
- Šta najviše voliš da gledaš na televiziji?